
WSTĘP / Marian Turski, Piotr Wiślicki

KALENDARIUM

FINANSE / Małgorzata Tarnowska, Sławomir Różański

FUNDRAISING / Marta Wróbel

O WYSTAWIE STAŁEJ / Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett

WYDAWNICTWA Z OKAZJI WIELKIEGO OTWARCIA MUZEUM POLIN

REPORTAŻ Z WIELKIEGO OTWARCIA MUZEUM POLIN

LIST DO TWÓRCÓW WYSTAWY STAŁEJ / Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett,

Marian Turski, Piotr Wiślicki

TWÓRCY WYSTAWY STAŁEJ I DARCYŃCY MUZEUM POLIN

Zarząd i Komisja Rewizyjna Stowarzyszenia ŻIH

Zarząd Stowarzyszenia ŻIH

Piotr Wiślicki
przewodniczący

Marian Turski
wiceprzewodniczący

Dr August Grabski
sekretarz

Jan Jagielski
skarbnik

Dr Alina Cała
członek

Piotr Rytka-Zandberg
członek

Albert Stankowski
członek

Prof. Feliks Tych
członek

Komisja Rewizyjna Stowarzyszenia ŻIH

Dr Alina Skibińska
przewodnicząca

Dr Hanna Węgrzynek
wiceprzewodnicząca

Kalina Gawlas
sekretarz

Wstęp

Szanowni Państwo, Drodzy Przyjaciele

Oddajemy w Wasze ręce czwarty, ostatni raport Stowarzyszenia ŻIH z realizacji projektu Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Przeszliśmy razem długą drogę, z niektórymi ponad dwudziestoletnią. Od czasu, gdy po raz pierwszy publicznie wyrażono pragnienie powołania muzeum życia, aż do 28 października 2014 r., gdy z udziałem prezydentów Polski i Izraela oraz tysięcy gości z całego świata otworzyliśmy wystawę stałą.

Pierwsza dekada tej drogi to powołanie przez Stowarzyszenie ŻIH zespołu projektowego, który opracowywał ideę Muzeum, strategię narracji historycznej, założenia programowe i wystawiennicze. Na tym etapie priorytetem była międzynarodowa promocja projektu, której celem było pozyskanie szerokiego poparcia dla inicjatywy, w tym przede wszystkim finansowego. Konferencje, odczyty, prezentacje, podróże, spotkania z darczyńcami. A jednocześnie długie dyskusje historyczne, muzealnicze i wystawiennicze, pierwsze kwerendy, budżety i harmonogramy. Zespół wizjonerów, pasjonatów i idealistów porywający się z przysłowiową motyką na słońce oraz pierwsi strategiczni darczyńcy, którzy im uwierzyli i zainvestowali w marzenie.

W 2005 r. Stowarzyszenie ŻIH połączyło siły z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Miastem st. Warszawa. Było to pionierskie jak na tamte czasy partnerstwo publiczno-prywatne. Stowarzyszenie wniosło do partnerstwa opracowaną wizję i misję Muzeum, międzynarodowy zespół naukowców i wystawienników, *Master Plan* wystawy stałej i ogłoszony międzynarodowy konkurs architektoniczny na siedzibę instytucji. Współpraca i partnerstwo przetrwały okresy prób i wyzwań. Dla założycieli Muzeum październikowa uroczystość Wielkiego Otwarcia była wspólnym świętem, ogromną satysfakcją, zwieńczeniem wielu lat ciężkiej pracy setek ludzi. Polskie oraz zagraniczne artykuły prasowe i komentarze potwierdzają nasze przekonanie, że także i wspólnym sukcesem.

W niniejszym Raporcie prezentujemy kalendarium powstawania Muzeum POLIN. Rozliczamy pozyskane środki finansowe, które wykorzystaliśmy na rozwój projektu w latach 1993–2005, a następnie w latach 2005–2014 na projektowanie i produkcję wystawy stałej oraz realizację różnorodnych programów edukacyjnych Muzeum. Prezentujemy wystawę stałą, przedstawiamy jej twórców oraz wspominamy niezwykle chwile Wielkiego Otwarcia. Opowiadamy, jak wyglądało i na czym polegało pozyskiwanie funduszy. Załącznikiem do Raportu jest płyta DVD z krótkim filmem o wystawie.

Co dalej? Stowarzyszenie ŻIH, które pozyskało na rzecz realizacji projektu Muzeum 165 milionów złotych, pragnie — zgodnie zresztą ze swoim statutem — nadal działać na rzecz tej instytucji. Czujemy się współodpowiedzialni za przyszłość Muzeum. Zamierzamy podejmować inicjatywy

wspierające rozwój działalności programowej, poszukiwać wsparcia indywidualnych darczyńców oraz dbać o współpracę Muzeum ze środowiskami żydowskimi w Polsce i zagranicą. Jednym z projektów Stowarzyszenia ŻIH jest Fundacja POLIN zakładana razem z kluczowymi darczyńcami. Przed nami kolejne wyzwania, nowe możliwości, szerokie pole działania. **Zostańcie z nami!**

Piotr Wiślicki

przewodniczący
zarządu Stowarzyszenia
Żydowski Instytut
Historyczny

Marian Turski

wiceprzewodniczący
zarządu Stowarzyszenia
Żydowski Instytut Historyczny,
przewodniczący Rady Muzeum
Historii Żydów Polskich POLIN

Kalendarium

kwiecień	jesień	—	—	23 maja	—
1993	1993	1993–1995	1994	1994	1994

Grażyna Pawlak, dyrektor ds. Organizacji i Informacji Żydowskiego Instytutu Historycznego, uczestniczy w Waszyngtonie w otwarciu Muzeum Holokaustu; po powrocie do kraju proponuje, by przy Stowarzyszeniu ŻIH utworzyć muzeum życia, które będzie prezentować historię Żydów w Polsce.

Podjęte zostają pierwsze działania promujące projekt Muzeum w Polsce i za granicą.

Henry Kissinger, Grażyna Pawlak, Jan Jagielski.

Stowarzyszenie ŻIH nawiązuje współpracę z Jeshajahu Weinbergiem, byłym dyrektorem i twórcą Muzeum Diaspory w Tel Awiwie oraz Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie. Razem z nim przedstawiciele Stowarzyszenia przygotowują generalne założenia i budżet projektu.

Inauguracja działalności Niemieckiego Stowarzyszenia ds. Wspierania Muzeum Historii Żydów Polskich. W berlińskiej rezydencji prezydenta Niemiec Romana Herzoga odbywa się zebranie organizacyjne z udziałem prezydenta m.st. Warszawy Marcina Świąćickiego, dyrektora Stowarzyszenia ŻIH Grażyny Pawlak, wielu wybitnych polityków oraz szefów największych fundacji niemieckich. Prezydent Herzog obejmuje honorowy patronat nad niemieckim Stowarzyszeniem. Powstają komitety wsparcia Muzeum w USA, Izraelu, Wielkiej Brytanii, Austrii, Australii, później także w Szwecji, Francji, Holandii oraz Belgii.

Zarząd Stowarzyszenia ŻIH formalnie powołuje Zespół ds. Projektu Muzeum Historii Żydów w Polsce, w skład którego wchodzi:

Jeshajahu Weinberg — przewodniczący zespołu
Jacek Nowakowski — wiceprzewodniczący zespołu
Jerzy Halbersztadt — dyrektor projektu
Dr Grażyna Pawlak — dyrektor ds. promocji i rozwoju
Prof. Israel Gutman — kierownik zespołu doradczego historyków
Prof. Feliks Tych — dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego-INYB
Dr Eleonora Bergman — konsultant ds. programu
Yechiam Halevy — konsultant ds. multimediów
Marjorie Federbush — konsultant ds. współpracy z USA.

Zadaniem zespołu jest opracowanie programu Muzeum, nawiązanie współpracy w kraju i za granicą z osobami i instytucjami mogącymi pomóc w realizacji projektu oraz kierowanie pracami.

Chaim Herzog, były prezydent Izraela, oraz Ronald S. Lauder, prezydent Fundacji Laudera, podejmują się współprzewodniczenia Międzynarodowemu Honorowemu Komitetowi; wkrótce potem w skład komitetu wchodzi przywódcy światowych organizacji żydowskich i politycy (m.in. Jan Nowak-Jeziorański, Jan Karski, Zbigniew Brzeziński; poparcie dla projektu wyrażają również: Hillary Clinton, Stuart E. Eizenstat, Szewach Weiss, Gerszon Zohar); celem Komitetu jest upowszechnianie idei projektu Muzeum, uzyskanie poparcia światowych organizacji i koordynacja działań na forum międzynarodowym.

Podczas przyjęcia w Konsulacie Generalnym RP w Nowym Jorku, w obecności ponad 150 osobistości z całego świata, odbywa się inauguracja projektu Muzeum i jego pierwsza zagraniczna prezentacja.

Władze m.st. Warszawy wskazują teren pod Muzeum w okolicach pomnika Bohaterów Getta.

Stowarzyszenie ŻIH wspólnie z Fundacją Konrada Adenauera organizuje w Jabłonie pod Warszawą międzynarodową konferencję pt. „Rola muzeów historycznych we współczesnej Europie Wschodniej”.

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej przyznaje dotację umożliwiającą prowadzenie dalszych prac nad projektem.

Zostaje powołany Polski Komitet Wspierania Budowy Muzeum pod przewodnictwem Marcina Świąćickiego.

Fundacja Ronalda Laudera przyznaje pierwsze środki umożliwiające prace Zespołu ds. Projektu Muzeum.

—	—	—	18 kwietnia	grudzień	—	—	kwiecień	—	maj	—
2001	2001	2001–2003	2002	2002	2002	2002–2006	2003	2003	2003	2003

Ryszard Krauze z Prokom Investments jako pierwszy polski biznesmen ofiarowuje środki na rzecz Muzeum.

W Warszawie odbywa się konferencja „Niezamknięta przeszłość” zorganizowana z inicjatywy i pod przewodnictwem ministra spraw zagranicznych RP Włodzimierza Cimoszewicza; bierze w niej udział Szymon Peres, ówczesny minister spraw zagranicznych, prezydent Izraela w latach 2007–2014. Podczas konferencji odbywa się prezentacja stanu prac nad budową Muzeum.

Agnieszka Rudzińska, Jerzy Halbersztadt, Ewa Junczyk-Ziomecka, Piotr Koral

Stałym konsultantem wystawy zostaje Barbara Kirshenblatt-Gimblett, profesor na wydziale sztuk performatywnych w Tisch School of Arts, New York University, antropolog kultury, badaczka współczesnego muzealnictwa.

Ewa Junczyk-Ziomecka, dyrektor ds. rozwoju Muzeum, oraz prof. Władysław Bartoszewski uczestniczą w Paryżu w trzech spotkaniach promujących Muzeum; wkrótce powstaje francuski Komitet Wspierania Muzeum; pomoc organizacyjną i finansowe wsparcie dla Muzeum deklaruje francuska bizneswoman Corinne Evens.

Corinne Evens

Polonia Aid Foundation Trust przekazuje dotację na rzecz budowy Muzeum. Z dotacji sfinansowana zostaje współpraca z firmą Event Communications. Dotacja została przyznana w dużej mierze dzięki staraniom Sharon Felicity Ross i Jana Chodakowskiego z Brytyjskiego Komitetu Wspierania Muzeum.

Muzeum jest promowane na świecie przy dużym zaangażowaniu zagranicznych komitetów wspierania jego budowy: w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Szwecji, Holandii, Izraelu i USA; jednocześnie zbierane są fundusze.

Prof. Władysław Bartoszewski, były minister spraw zagranicznych RP oraz honorowy obywatel państwa Izrael, spotyka się w Nowym Jorku z przedstawicielami społeczności żydowskiej, aby zdobyć ich poparcie dla budowy Muzeum.

Władysław Bartoszewski, Miles Lerman

Polski rząd deklaruje udział finansowy w budowie Muzeum.

W Warszawie, podczas obchodów 60. rocznicy wybuchu powstania w getcie, prezydent Izraela Mosze Kacaw dziękuje prezydentowi RP Aleksandrowi Kwaśniewskiemu za objęcie patronatu nad projektem Muzeum Historii Żydów Polskich.

Trwają międzynarodowe konsultacje w sprawie programu wystawy stałej.

Kardynał Jean-Marie Lustiger, arcybiskup Paryża, syn żydowskich emigrantów z Polski, zgadza się przystąpić do Francuskiego Komitetu Wspierania Muzeum, co deklaruje w liście do Jerzego Halbersztadta.

grudzień — styczeń	—	25 stycznia	—	9 lutego	—	wiosna	—	30 czerwca
2003–2004	2005	2005	2005	2005	2005	2005	2005	2005

Koordinatorką ds. relacji Muzeum z Izraelem zostaje Nili Amit.

Lech Kaczyński — prezydent m.st. Warszawy, Waldemar Dąbrowski — minister kultury i dziedzictwa narodowego RP i prof. Jerzy Tomaszewski — wiceprzewodniczący Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny w Polsce podpisują umowę powołującą wspólną instytucję kultury o nazwie Muzeum Historii Żydów Polskich. Pod względem prawnym umowę opracowują mecenas Roman Rewald z kancelarii Weil, Gotshal & Manges, świadczącej pro bono usługi prawne na rzecz Stowarzyszenia ŻIH i Muzeum, ze strony Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego — mecenas Wojciech Dziomdziora, ze strony Miasta st. Warszawy — mecenas Marcin Dziurda. Jerzy Halbersztadt zostaje pierwszym dyrektorem Muzeum.

Roman Rewald, Wojciech Dziomdziora, Ewa Junczyk-Ziomecka, Jerzy Halbersztadt, Marcin Dziurda

Zostaje powołany Północnoamerykański Komitet Wspierania Budowy Muzeum (North American Council of the Museum of the History of Polish Jews — NAC).

Stowarzyszenie ŻIH ogłasza Międzynarodowy Konkurs Architektoniczny na projekt siedziby Muzeum. Stowarzyszenie powołuje międzynarodowe jury, na którego czele staje architekt Bohdan Paczowski (Luksemburg).

Jury Międzynarodowego Konkursu Architektonicznego na projekt siedziby Muzeum:

Architekt Bohdan Paczowski — Luksemburg, przewodniczący

Architekt Michał Borowski — naczelnny architekt m.st. Warszawy

Prof. Zvi Efrat — kierownik Szkoły Architektury Akademii Sztuki Bezalel w Jerozolimie

Prof. Kenneth Frampton — Szkoła Architektury Uniwersytetu Columbia w Nowym Jorku

Jerzy Halbersztadt — pełnomocnik zarządu Stowarzyszenia ŻIH, dyrektor projektu MHŻP

Architekt Ryszard Jurkowski — prezes zarządu głównego Stowarzyszenia Architektów Polskich SARP, Katowice

Prof. Andrzej Rottermund — przedstawiciel ministra kultury RP, dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie

Prof. Joseph Rykwert — emerytowany profesor Cambridge University i University of Pennsylvania

Architekt Axel Sowa — redaktor naczelny „l'Architecture d'Aujourd'hui”, Paryż

Prof. Feliks Tych — dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego

Zastępcy sędziów:

Eleonora Bergman — zastępca dyrektora Żydowskiego Instytutu Historycznego

Krzysztof Jaraczewski — konsultant zarządu Stowarzyszenia ŻIH (prezes Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego)

Edward van Voolen — architekt, kurator Muzeum Żydowskiego w Amsterdamie

Ogłoszenie wyników konkursu architektonicznego w siedzibie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Zwycięża Rainer Mahlamäki.

Spośród 119 zgłoszeń jury wybiera 11 kandydatów, którzy zostają zaproszeni do udziału w warsztatach oraz do przygotowania projektu konkursowego.

Finaliści Międzynarodowego Konkursu Architektonicznego na projekt siedziby Muzeum:

Andrzej Bulanda — Bulanda & Mucha Architekci + Centrala Grupa Projektowa, Polska

David Chipperfield — David Chipperfield Architects, Wielka Brytania

Marek Dunikowski — DDJM Biuro Architektoniczne, Polska

Peter Eisenman — Eisenman Architects, USA

Zvi Hecker — Zvi Hecker Architect, Izrael/Niemcy

Kengo Kuma — Kengo Kuma & Associates, Japonia

Daniel Libeskind — Studio Daniel Libeskind, USA

Rainer Mahlamäki — Architects Lahdelma & Mahlamäki, Finlandia

Josep Lluís Mateo — MAP Architects, Hiszpania

Jesús Hernández Mayor — Casanova + Hernández Architects, Holandia

Gesine Weinmiller — Weinmiller Architekten, Niemcy

—	kwiecień	maj — czerwiec	1 czerwca	14 czerwca	wrzesień	9 września	21 września	—	—
2005–2008	2006	2006	2006	2006	2006	2006	2006	2006	2006–2007

Stowarzyszenie ŻIH gromadzi depozyt o wartości 20 milionów złotych (w ramach porozumień z partnerami publicznymi zawartych w 2005 roku Stowarzyszenie ŻIH zobowiązuje się do wyprodukowania wystawy stałej bądź przekazania kwoty 20 milionów złotych na ten cel). Największy wkład finansowy w powstanie depozytu wnoszą: Wiktor Markowicz, Zygmunt Rola, Tad Taube, Corinne Evens, Ruth Parasol, Tomek Ulatowski, Ygal Ozechov, Aleksander Goldberg, Maurice Bidermann, Joseph i Jeanette Neubauer.

Prezydent RP Aleksander Kwaśniewski gości Znamienitych Darczyńców — 2005.

Muzeum we współpracy z Fundacją Bęc Zmiana ogłasza konkurs dla młodych projektantów na tymczasową instalację artystyczną — ma ona pełnić funkcję informacyjną, stając w przestrzeni, którą w przyszłości zajmie budynek Muzeum. Przewodniczącą jury jest Anda Rottenberg.

Północnoamerykański Komitet Wspierania Budowy Muzeum (North American Council of the Museum of the History of Polish Jews — NAC) uzyskuje status prawny 501(c)3, dający możliwość dokonywania odpisów podatkowych. Od tej pory wpłaty na rzecz Muzeum nie są opodatkowane, co stanowi duży atut w staraniach fundraisingowych.

Z 29 nadesłanych na konkurs projektów zwycięża Ohel polskich architektów z pracowni Centrala Grupa Projektowa. Ohel — po hebrajsku „namiot” — będzie miejscem prezentacji, dyskusji i działań artystycznych.

Członkowie Polskiej Rady Przedsiębiorczości podpisują „Apel do polskiego biznesu”, w którym wzywają przedsiębiorców do zaangażowania się w budowę Muzeum. Po podpisaniu apelu powstaje Komitet Rozwoju Muzeum, który ma doradzać w rozmowach ze środowiskiem biznesu i propagować ideę Muzeum; w skład Komitetu wchodzi: Henryka Bochniarz, Monika Bednarek, Roman Rewald, Krzysztof Rozen, Beata Stelmach, Robert Koński, dr Krzysztof Opawski, Artur Nowakowski, Iwona Büchner oraz Przemysław Aleksander Schmidt (do 2011 r. także Wioletta Rosołowska i Michael Jensen).

Stowarzyszenie ŻIH we współpracy z Muzeum rozpoczyna programy historyczne poświęcone prywatnym historiom polskich Żydów: Program Zbierania Pamiątek Rodzinnych oraz Polskie Korzenie w Izraelu i Zapisywanie Świata Żydowskiego w Polsce.

Przedstawiciele prezydenta m.st. Warszawy i ministra kultury, naczelny architekt miasta Michał Borowski oraz dyrektor Stołecznego Zarządu Rozbudowy Miasta Bogdan Romaniuk podpisują z Rainerem Mahlamäki umowę na wykonanie dokumentacji budowlanej i technicznej budynku Muzeum. Studio Lahdelma & Mahlamäki wybrało partnerskie studio architektoniczne po stronie polskiej — Autorską Pracownię Architektury Kuryłowicz & Associates.

W Ohelu zaczynają się działania artystyczne, które są zwiastunem publicznej, edukacyjnej i kulturotwórczej misji Muzeum.

Wiktor Markowicz, w uznaniu zasług oraz w podziękowaniu za zaufanie i ofiarność finansową, zostaje uhonorowany przez Muzeum tytułem Darczyńcy Założyciela.

Międzynarodowy zespół naukowców i projektantów z Event Communications opracowuje projekt koncepcyjny wystawy stałej (Scheme Design). Zespołem kieruje prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett, w jego skład wchodzi: profesorowie Hanna Zaremska, Marcin Wodziński, Adam Teller, Samuel D. Kassow, Michael Steinlauf, David Assaf, Barbara Engelking, Jacek Leociak, Stanisław Krajewski, doktorzy Havi Dreifuss (Ben-Sasson), Helena Datner, Igor Kąkolewski, Renata Piątkowska oraz Jakub Petelewicz, Kalina Gawlas, Joanna Fikus, Judyta Pawlak, Zuzanna Schnepf-Kończak.

—	26 czerwca	1-2 września	październik	12 listopada	listopad	grudzień	—	—
2006–2008	2007	2007	2007	2007	2007	2007	2007–2012	2008

Stowarzyszenie ŻIH we współpracy z Muzeum rozpoczyna realizację programów edukacyjnych, dokumentacyjnych, kulturalnych i publicznych. To m.in. społecznośćowa platforma internetowa Wirtualny Sztetl, Polscy Sprawiedliwi — Przywracanie Pamięci oraz Program Polsko-Izraelskich Spotkań Młodzieży — PIYE.

Tomasz Ulatowski i Ygal Ozechov — pomysłodawcy i darczyńcy programu PIYE

Odbywa się oficjalna uroczystość wmurowania aktu erekcyjnego Muzeum. Biorą w niej udział przedstawiciele najwyższych władz państwowych z Polski i świata, m.in. Lech Kaczyński — prezydent RP, Aleksander Kwaśniewski — prezydent RP w latach 1995–2005, Richard von Weizsäcker — prezydent Niemiec w latach 1984–1994, Tevi D. Troy reprezentujący prezydenta Stanów Zjednoczonych, przedstawiciele Kościoła katolickiego, m.in. kardynał Kazimierz Nycz — metropolita warszawski, darczyńcy i przyjaciele Muzeum — m.in. Danuta Hübner, wówczas europejski komisarz ds. polityki regionalnej, Szewach Weiss — były przewodniczący Knesetu, Meir Lau — były naczelny rabin Izraela, Michael Schudrich — naczelny rabin Polski. Akt erekcyjny został podpisany przez prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego, ministra kultury Kazimierza Michała Ujazdowskiego, prezydenta m.st. Warszawy Hannę Gronkiewicz-Waltz, przewodniczącego Stowarzyszenia ŻIH Mariana Turskiego oraz w imieniu prywatnych darczyńców z całego świata przez pierwszego znamienitego darczyńcę Wiktora Markowicza ze Stanów Zjednoczonych. Na akcie erekcyjnym złożyli też podpisy przedstawiciele komitetów wspierania Muzeum z wielu krajów, w tym Marcin Świącicki, przewodniczący Polskiego Komitetu Wspierania Budowy Muzeum, oraz przewodniczący organizacji żydowskich w Polsce. Nadeszło również wiele listów gratulacyjnych z całego świata: wyrazy osobistego poparcia przesłał Szymon Peres, prezydent Izraela, jak również Marek Edelman, Ronald Lauder, Zbigniew Brzeziński i Eli Zborowski.

Scena muzyczna Muzeum w Ohelu zostaje zainaugurowana festiwalem Mizrach, pokazującym miejsce muzyki żydowskiej w kulturze współczesnej.

Urząd Miasta st. Warszawy wydaje pozwolenie na budowę Muzeum.

Ambasador Niemiec w Polsce Michael H. Gerds i przewodniczący Stowarzyszenia ŻIH Marian Turski podpisują umowę dotyczącą dotacji rządu niemieckiego na rzecz budowy Muzeum. Kwota pięciu milionów euro zostaje przeznaczona na przygotowanie wystawy stałej oraz techniczne wyposażenie budynku Muzeum.

Władysław Bartoszewski

Muzeum i Stowarzyszenie ŻIH we współpracy z Kancelarią Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego rozpoczyna projekt Polscy Sprawiedliwi — Przywracanie Pamięci, poświęcony dokumentacji i prezentacji losów polskich Sprawiedliwych wśród Narodów Świata. Projekt ma na celu zapewnienie należnego im miejsca w zbiorowej pamięci Polaków i świata. W latach 2007–2009 Muzeum publikuje trzy albumy poświęcone polskim Sprawiedliwym, a prezydent RP honoruje kilkudziesięciu polskich Sprawiedliwych wysokimi odznaczeniami państwowymi. Relacje polskich Sprawiedliwych prezentowane są na dwujęzycznym portalu internetowym www.sprawiedliwi.org.pl

Muzeum organizuje promocyjną wystawę „Polin — tysiąc lat historii Żydów polskich”. Wiosną wystawa prezentowana jest w Muzeum Diaspory w Tel Awiwie, a latem w Muzeum Galicja w Krakowie — w ramach Festiwalu Kultury Żydowskiej.

Stowarzyszenie ŻIH gromadzi środki finansowe od darczyńców indywidualnych i instytucjonalnych z kraju i ze świata (*Capital Campaign*) na tworzenie wystawy stałej Muzeum. Wysiłek fundraisingowy Stowarzyszenia ŻIH umożliwia istotne wsparcie bieżącej działalności programowej Muzeum.

Stowarzyszenie ŻIH podpisuje umowę z Event Communications na uszczegółowienie koncepcji wystawy (*Detailed Design*).

25 czerwca — 2008	24 marca — 2009	30 czerwca — 2009	16 lipca — 2009	21 października — 2009	17 kwietnia — 2011	21 kwietnia — 2011	29 kwietnia — 2011	maj — 2011
-------------------------	-----------------------	-------------------------	-----------------------	------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	------------------

Stołeczny Zarząd Rozbudowy Miasta, któremu miasto powierzyło kierowanie inwestycją, ogłasza przetarg na budowę Muzeum.

Uroczyste rozpoczęcie budowy Muzeum. Przetarg na wykonawcę budynku wygrywa konsorcjum firm Polimex-Mostostal i Interbud.

Jerzy Halbersztadt składa rezygnację ze stanowiska dyrektora Muzeum.

Prezydent Warszawy powołuje Agnieszkę Rudzińską, dotychczasowego zastępcę Jerzego Halbersztadta, na stanowisko p.o. dyrektora Muzeum.

Prezydent Warszawy, w porozumieniu z Ministrem kultury i dziedzictwa narodowego i za zgodą Stowarzyszenia ŻIH, powołuje na czteroletnią kadencję pierwszą Radę Muzeum Historii Żydów Polskich w składzie:

Marian Turski — przewodniczący
Prof. Władysław Bartoszewski
Corinne Evens
Rafał Grupiński
Prof. Israel Gutman
Ewa Junczyk-Ziomecka
Piotr Kadlčik
Ewa Kawecka-Włodarczak
Jan Jerzy Kulik
Wiktor Markowicz
Zygmunt Rolat
Prof. Henryk Samsonowicz
Prof. Bożena Szaynok
Prof. Janusz Tazbir
Prof. Feliks Tych

Marian Turski

Odbywa się koncert światowej sławy skrzypka Joshuy Bella „Muzyka dla dobrego świata”. To największe wydarzenie fundraisingowe w historii projektu. Dochód z koncertu zostaje przeznaczony na wsparcie budowy wystawy stałej. Pomysłodawcą i mecenasem wydarzenia jest Zygmunt Rolat.

Inauguracja portalu internetowego Wirtualny Sztetl. Nad jego zawartością dotyczącą dziejów Żydów w historycznych granicach Polski pracuje kilkudziesięciu pasjonatów historii regionalnej i kultury żydowskiej w całym kraju, pod kierunkiem Alberta Stankowskiego, koordynatora projektu. Portal został założony w 2008 roku i do 2012 roku rozwijany był przez Stowarzyszenie ŻIH. W 2012 roku przekazany został Muzeum Historii Żydów Polskich jako dar Stowarzyszenia.

Odbywa się Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia ŻIH, podczas którego zostaje wybrany nowy zarząd Stowarzyszenia w składzie:

Piotr Wiślicki — przewodniczący
Marian Turski — wiceprzewodniczący
Dr August Grabski — sekretarz
Jan Jagielski — skarbnik
Dr Alina Cała — członek
Piotr Rytka-Zandberg — członek
Albert Stankowski — członek
Prof. Feliks Tych — członek

oraz Komisja Rewizyjna w składzie:

Dr Alina Skibińska — przewodnicząca
Dr Hanna Węgrzynek — wiceprzewodnicząca
Olga Zienkiewicz — sekretarz (do października 2013)
Kalina Gawlas — sekretarz (od listopada 2013)

Stowarzyszenie ŻIH reorganizuje sposób zarządzania projektem wystawy stałej. Powołany zostaje Zespół Zarządzający, w którego skład wchodzi:

Piotr Koral — dyrektor operacyjny
Robert Supeł — dyrektor wykonawczy ds. wystawy stałej
Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett — dyrektor programowy ds. wystawy stałej
Prof. Marcin Wodziński — główny historyk wystawy stałej
Joanna Fikus — koordynator projektu wystawy stałej
Małgorzata Tarnowska — dyrektor finansowy
Marta Wróbel — dyrektor wykonawczy ds. fundraisingu

Zespół Zarządzający podlega bezpośrednio zarządowi Stowarzyszenia ŻIH, jego zadaniem jest realizacja wystawy stałej zgodnie z założonym budżetem i harmonogramem.

maj	maj	lato	2 września	—
—	—	—	—	—
2011	2011	2011	2011	2011–2013

Zakończenie prac nad szczegółową dokumentacją koncepcji wystawy (*Detailed Design*), precyzyjnie określającą strukturę i merytoryczną zawartość wystawy stałej. Na tym etapie kończy się współpraca z Event Communications.

Rozpoczyna się rekonstrukcja pierwszego elementu wystawy stałej — drewnianego dachu i sklepienia siedemnastowiecznej synagogi z Gwoźdźca. W skansenie w Sanoku odbywają się warsztaty ciesielskie, w czasie których wykonana zostaje więźba dachu. Po zakończeniu warsztatów ciesielskich w trzech innych miejscowościach zorganizowano warsztaty malarskie, w trakcie których malowana jest część sklepienia dachu. W warsztatowo-edukacyjnym projekcie „Gwoździec: Re!konstrukcja” biorą udział studenci z Polski, Izraela i Stanów Zjednoczonych, którzy pod kierunkiem międzynarodowego zespołu historyków, architektów i artystów wspólnie stworzą jeden z głównych obiektów galerii Miasteczko.

Barack Obama, prezydent Stanów Zjednoczonych, odwiedza plac budowy Muzeum.

Marian Turcki, Barack Obama

Polska firma Nizio Design International zostaje wybrana do dokończenia projektu i wykonania wystawy stałej na bazie koncepcji Event Communications. Założycielem firmy oraz szefem zespołu architektów i projektantów jest Mirosław Nizio, który współtworzył i zrealizował m.in. wystawę główną Muzeum Powstania Warszawskiego.

Zespół wystawy stałej Stowarzyszenia ŻIH dokonuje ostatecznego wyboru materiałów, tekstów, sposobu wykończenia, projektu aranżacji i graficznego opracowania całości wystawy stałej. Zostaje dobrany materiał ilustracyjny i tekstowy każdego fragmentu poszczególnych galerii.

styczeń —	1 lutego	28 marca	maj	30 maja	czerwiec
czerwiec	—	—	—	—	—
2012	2012	2012	2012	2012	2012

Agnieszka Rudzińska składa rezygnację ze stanowiska p.o. dyrektora Muzeum.

Alicja Knast dołącza do Zespołu Zarządzającego i obejmuje stanowisko dyrektora generalnego wystawy stałej w Stowarzyszeniu ŻIH.

Nizio Design International opracowuje dokumentację wykonawczą części budowlanej wystawy.

Stowarzyszenie ŻIH wyłania wykonawców zawartości audiowizualnej wystawy. To firmy Clos Brothers, FDR, Newborn i Sonica.

Zostają przyznane dwie dotacje finansowe na rzecz wystawy stałej, kluczowe na ostatnim etapie jej realizacji: 20 milionów zł przekazuje Jan Kulczyk w imieniu Kulczyk Holding, a 7 milionów dolarów Koret Foundation i Taube Foundation for Jewish Life and Culture.

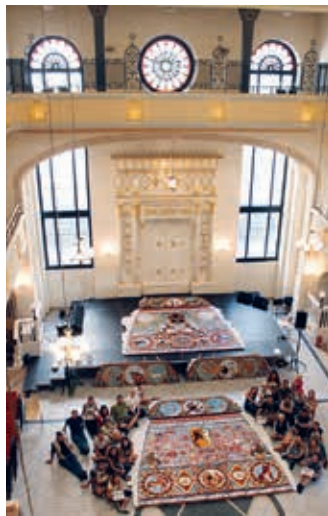
Minister kultury i dziedzictwa narodowego powołuje Waldemara Dąbrowskiego na swojego pełnomocnika do spraw otwarcia Muzeum Historii Żydów Polskich.

czerwiec — sierpień	lipiec	4 lipca	9 sierpnia	23 października	grudzień — maj	—	marzec	marzec	kwiecień	14 kwietnia
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2012	2012	2012	2012	2012	2012–2013	2012–2014	2013	2013	2013	2013

Druga edycja projektu „Gwoździec: Re!konstrukcja” — w pięciu polskich miastach odbywają się warsztaty malarskie, podczas których powstaje dekoracyjne sklepienie synagogi z Gwoźdźca.

Na terenie budowy Muzeum odbywa się konferencja prasowa poświęcona dotacjom na rzecz wystawy stałej, przekazanym przez Jana Kulczyka oraz Koret Foundation i Taube Foundation for Jewish Life and Culture. Zwieńczeniem spotkania była prezentacja wirtualnego spaceru po wystawie stałej.

Jan Kulczyk

Tad Taube

Zostaje wydane nowe pozwolenie na realizację części budowlanej wystawy stałej. Jest to pozwolenie zamienne w stosunku do pozwolenia obowiązującego dla budynku.

Prezydent Warszawy powołuje Andrzeja Cudaka na stanowisko p.o. dyrektora Muzeum.

Polimex-Mostostal wykonuje część budowlaną wystawy stałej.

W nowojorskim gmachu World Trade Center 7 odbywa się prezentacja Muzeum i wystawy stałej oraz planu wydarzeń związanych z Wielkim Otwarcie. Gospodarzami spotkania są Larry Silverstein i Jan Kulczyk, Znamienicy Darczyńcy Muzeum. Wieczorem Ewa Junczyk-Ziomecka, konsul generalna RP w Nowym Jorku, wydaje przyjęcie na rzecz Muzeum.

Ryszard Schnepf, Jan Kulczyk, Larry Silverstein, Ewa Junczyk-Ziomecka, Zygmunt Rolat

Realizacja wystawy stałej: gromadzenie materiałów wizualnych; projektowanie grafiki; projektowanie i wdrażanie systemu zarządzania sprzętem elektronicznym, zawartością multimedialną i infrastrukturą wystawienniczą; projektowanie, produkcja i wdrażanie elementów multimedialnych; projektowanie i realizacja scenografii, integracja wszystkich elementów z systemem zarządzania ekspozycją.

Przekazanie Muzeum budynku do użytkowania z wyłączeniem przestrzeni wystawy stałej, która pozostaje terenem budowy.

Instalacja dachu synagogi z Gwoźdźca w budynku Muzeum.

Ruszają projekty kulturalne i edukacyjne: scena teatralna, scena muzyczna, cykle filmowe, działania edukacyjne dla dzieci i rodzin, wykłady naukowe.

Pierwsze spotkanie organizacji żydowskich w budynku Muzeum i uroczyste zawieszenie mezuzy.

19 kwietnia
—
201318 maja
—
201326 maja
—
201311 lipca
—
201327 lipca
—
2013wrzesień
—
201328 października
—
20139 grudnia
—
20135 lutego
—
2014

Prof. Antony Polonsky z Brandeis University w Stanach Zjednoczonych zostaje głównym historykiem wystawy stałej.

Odbywa się wernisaż pierwszej wystawy czasowej w Muzeum „Listy do tych, co daleko”, zrealizowanej na zamówienie Muzeum Historii Żydów Polskich i YIVO Institute for Jewish Research w Nowym Jorku.

Uroczyste otwarcie budynku Muzeum z udziałem polskich władz państwowych i gości z całego świata.

Odbywa się pierwsza premiera teatralna w audytorium Muzeum — spektakl „Wszyscy byli odwrócenii” wg opowiadania Marka Hłaski w reżyserii Michała Zadary.

Powołanie drugiej kadencji Rady Muzeum, w której skład wchodzi:

Marian Turski — przewodniczący
Prof. Władysław Bartoszewski
Waldemar Dąbrowski
Corinne Evens
Rafał Grupiński
Wiktor Markowicz
Małgorzata Niezabitowska
Włodzimierz Paszyński
Shana Penn
Zygmunt Rolat
Prof. Adam Rotfeld
Prof. Henryk Samsonowicz
Prof. Bożena Szaynok
Prof. Janusz Tazbir
Renata Wiśniewska

Nizio Design International rozpoczyna montaż wystawy w budynku.

Następuje inauguracja cyklu wykładów otwartych „Od strony wystawy stałej”. Pierwsze wykłady wygłosili prof. Moshe Rosman (Uniwersytet Bar-Ilan, Izrael) i prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett (New York University, USA). W kolejnych miesiącach odbywają się wykłady poświęcone poszczególnym galeriom wystawy stałej, prowadzone przez jej twórców.

Muzeum Historii Żydów Polskich otrzymuje od Królestwa Norwegii grant w wysokości 3,2 mln euro w ramach funduszy norweskich (Norway Grants). Środki zostaną przeznaczone na realizację programu edukacyjno-kulturalnego „Żydowskie dziedzictwo kulturowe”.

Amb. Karsten Klepsvik, Lucja Koch

Konferencja prasowa, podczas której dziennikarze po raz pierwszy oglądają powstającą wystawę stałą. Ponad 50 przedstawicieli mediów z Polski i z zagranicy spotyka się z naukowcami i muzealnikami tworzącymi ekspozycję.

Piotr Wiślicki

26 lutego — 2014

26 lutego — 2014

28 lutego — 2014

19 kwietnia — 2014

26 maja — 2014

Minister kultury i dziedzictwa narodowego Bogdan Zdrojewski wręcza prof. Dariuszowi Stoli oficjalną nominację na stanowisko dyrektora Muzeum Historii Żydów Polskich. Obowiązki dyrektora Dariusz Stola zaczyna pełnić 1 marca.

Minister kultury i dziedzictwa narodowego Bogdan Zdrojewski oraz prezydent m.st. Warszawy Hanna Gronkiewicz-Waltz zwiedzają powstającą wystawę stałą.

Andrzej Cudak kończy pracę na stanowisku p.o. dyrektora Muzeum.

Muzeum po raz drugi realizuje akcję „Żonkile” — projekt edukacyjny przypominający o powstaniu w getcie warszawskim. Pierwsza edycja „Żonkili” została zorganizowana w kwietniu 2013 roku na ulicach Warszawy i wielu innych miast w Polsce. Ponad 500 wolontariuszy rozdało 50 tysięcy papierowych żonkili oraz 80 tysięcy ulotek z informacjami o powstaniu.

W siedzibie Stowarzyszenia Architektów Polskich ogłoszono wyniki konkursów Nagroda Roku SARP oraz Nagroda za najlepszy obiekt architektoniczny wzniesiony ze środków publicznych, pod honorowym patronatem prezydenta RP. W obu konkursach główną nagrodę zdobył budynek Muzeum Historii Żydów Polskich.

czerwiec — 2014

26 czerwca — 2014

27 czerwca — 2014

28 października — 2014

19 grudnia — 2014

Zakończony zostaje montaż wystawy stałej, prowadzony na zlecenie Stowarzyszenia ŻIH. Rozpoczynają się testy eksploatacyjne wystawy.

Członkowie Rady Muzeum bez głosu sprzeciwu akceptują wystawę stałą.

Muzeum inauguruje „Muzeum na kółkach” — wystawę edukacyjną, która będzie gościć w wybranych miastach w całej Polsce. Do końca 2014 roku projekt zaprezentowany zostanie w 21 miejscowościach w dziewięciu województwach.

Wielkie Otwarcie wystawy stałej Muzeum Historii Żydów Polskich.

Podpisana zostaje umowa w formie aktu notarialnego, na podstawie której Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny w Polsce przekazuje na rzecz Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN wystawę stałą. Przekazaniu podlega zarówno część scenograficzna i multimedialna wystawy, jak również obiekty oryginalne, kopie, faksymile oraz prawa do publicznego wykorzystywania zawartości wystawy. Umowę podpisują ze strony Stowarzyszenia ŻIH: Piotr Wiślicki (przewodniczący zarządu) i Marian Turski (wiceprzewodniczący zarządu) i Jan Jagielski (skarbnik), a ze strony Muzeum: Dariusz Stola (dyrektor). Stowarzyszenie ŻIH wywiązało się ze zobowiązań umowy założycielskiej, kończąc tym samym proces tworzenia Muzeum.

Finanse

Finanse

W celu realizacji projektu Muzeum Historii Żydów Polskich Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny w Polsce pozyskało — dzięki wsparciu udzielonemu przez ponad 500 darczyńców — 164 487 tys. zł, z czego:

- 120 651 tys. zł — środki pozyskane od darczyńców zagranicznych;
- 43 836 tys. zł — środki pozyskane od darczyńców krajowych.

Całkowitą kwotę przychodów Stowarzyszenia ŻIH (170 895 tys. zł) uzupełniają przychody z lokat w wysokości 6 408 tys. zł. W przedstawionej powyżej kwocie przychodów uwzględnione zostały wszystkie środki pieniężne przekazane do 31 grudnia 2014 r. Stowarzyszeniu ŻIH, jak również zadeklarowane do tej daty do wpłacenia w 2015 r. środki przeznaczone na rozwój projektu Muzeum oraz zaprojektowanie i realizację wystawy stałej. Pozyskane fundusze zostały przeznaczone na:

- rozwój projektu Muzeum w latach 1993–2005 oraz zaprojektowanie i realizację wystawy stałej — 144 970 tys. zł;
- wsparcie działalności Muzeum — 23 354 tys. zł;
- pozostałą działalność statutową — 2 572 tys. zł.

W dalszej części Raportu przedstawiamy szczegółowe informacje na temat przytoczonych powyżej przychodów i kosztów.

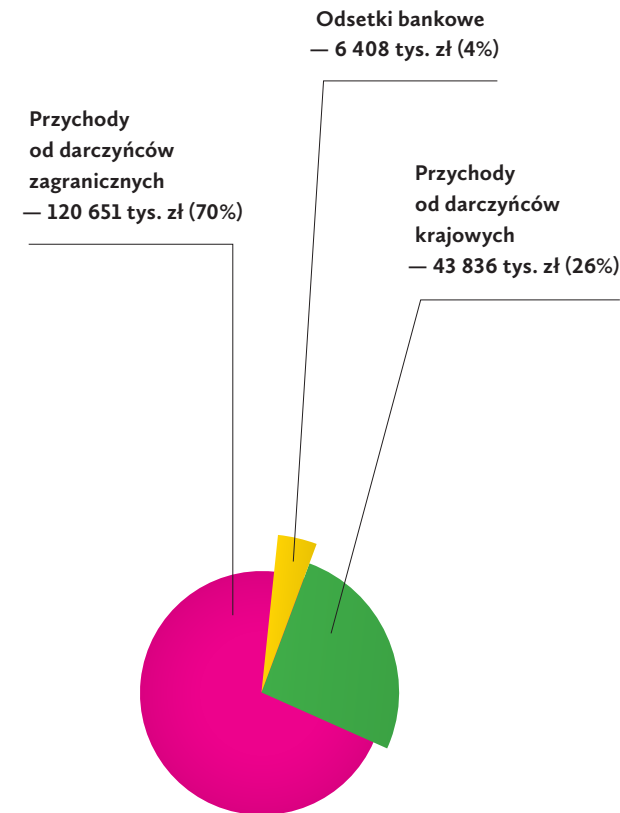
Małgorzata Tarnowska
dyrektor finansowy

Sławomir Różański
dyrektor operacyjny

Od 2008 r. firma KPMG przeprowadza badania sprawozdań finansowych Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny. Wyniki audytów są dostępne na stronie internetowej www.szih.org.pl.

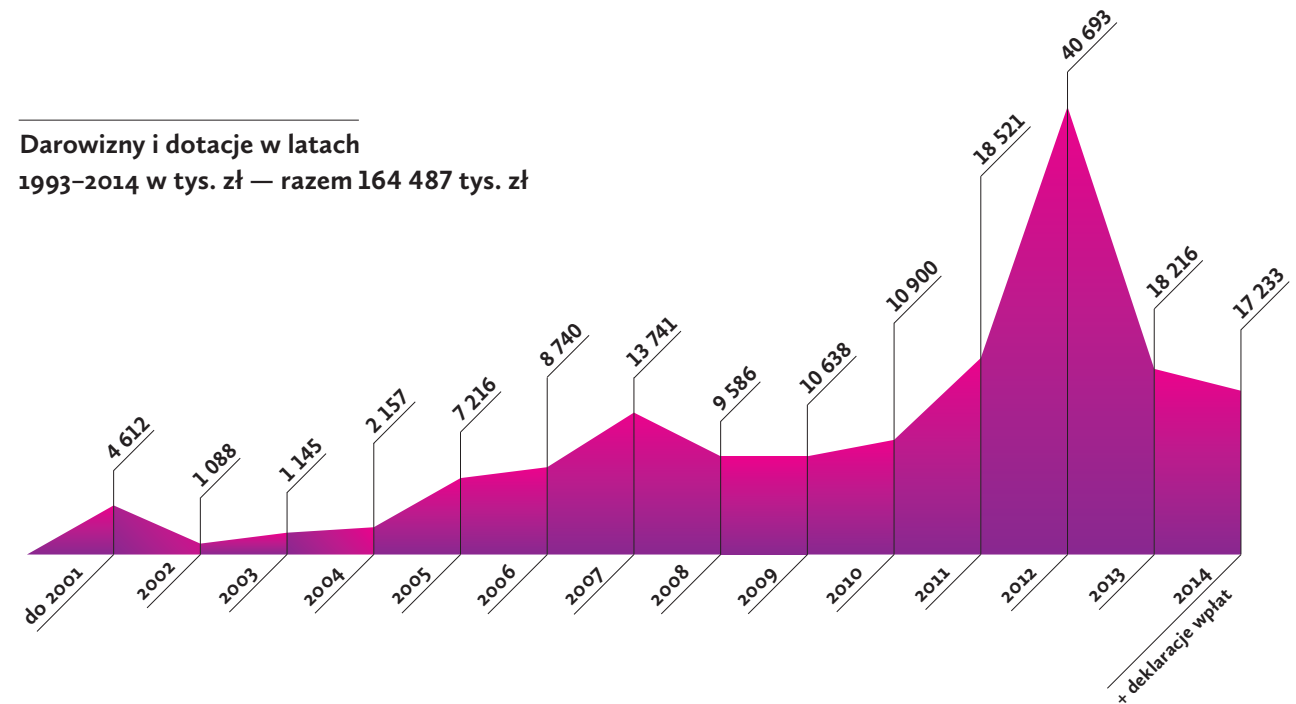
Struktura przychodów Stowarzyszenia ŻIH w latach 1993–2014

	W tysiącach złotych	W tysiącach dolarów*
Darowizny i dotacje pochodzące od darczyńców zagranicznych	120 651	40 217
Darowizny i dotacje pochodzące od darczyńców krajowych	43 836	14 612
Darowizny i dotacje razem	164 487	54 829
Przychody z tytułu odsetek od lokat bankowych	6 408	2 136
Razem przychody	170 895	56 965

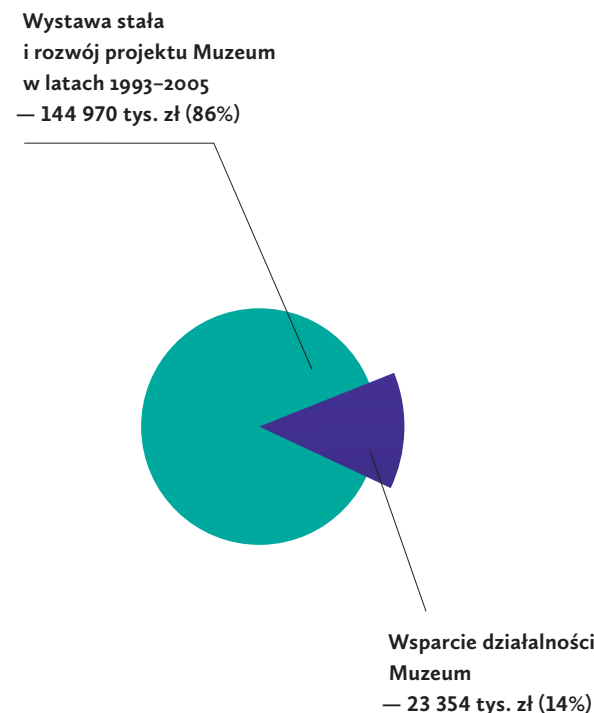
* Po przyjętym kursie wymiany 1\$ = 3,00 zł

Darowizny i dotacje w latach 1993–2014 w tys. zł — razem 164 487 tys. zł

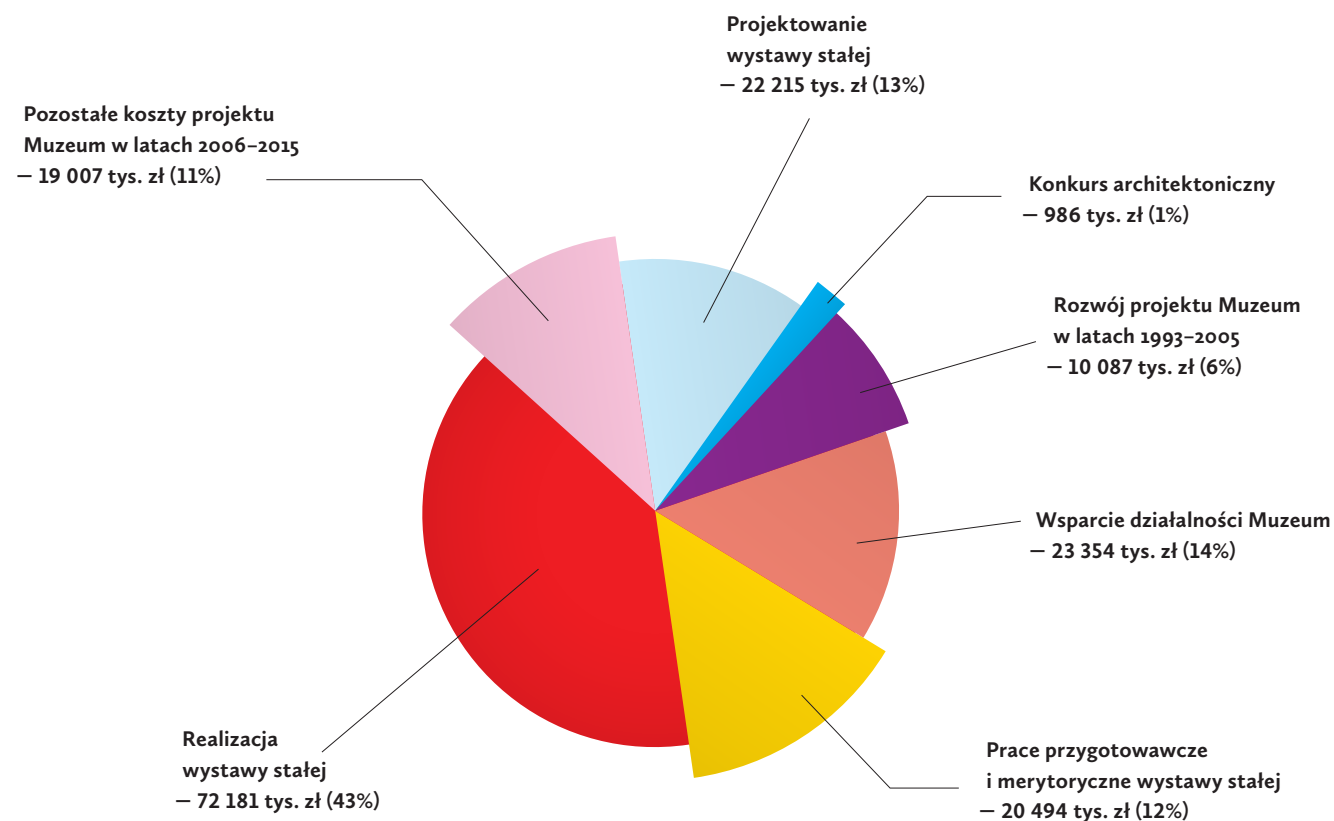

Koszty projektu Muzeum Historii Żydów Polskich

Koszty związane z projektem Muzeum Historii Żydów Polskich od 1993 r. wynoszą 168 324 tys. zł, z czego kwota 144 970 tys. zł to koszty związane z rozwojem projektu Muzeum oraz stworzeniem wystawy stałej (stanowi to 86% całości kosztów). Pozostała część w wysokości 23 354 tys. zł (14%) to koszty związane ze wsparciem działalności Muzeum.

Struktura kosztów projektu Muzeum Historii Żydów Polskich

Koszty projektu Muzeum Historii Żydów Polskich

	W tysiącach złotych	W tysiącach dolarów
1. Rozwój projektu Muzeum w latach 1993–2005	10 087	3 362
2. Prace przygotowawcze i merytoryczne wystawy stałej, w tym:	20 494	6 831
Zespół naukowy, prace dokumentacyjne, tłumaczenia i opracowanie redakcyjne tekstów	17 267	5 755
Materiały ikonograficzne, filmowe, dźwiękowe, obiekty oryginalne i repliki	3 227	1 076
3. Projektowanie wystawy stałej	22 215	7 405
4. Realizacja wystawy stałej, w tym:	72 181	24 060
Rekonstrukcja dachu synagogi i bimy z Gwoźdźca	5 001	1 667
Przygotowanie zawartości audiowizualnej	5 237	1 746
Wykonanie wystawy	58 654	19 551
Dostosowanie budynku na potrzeby wystawy	3 289	1 099
5. Pozostałe koszty wystawy stałej w latach 2006–2014, w tym:	19 007	6 337
Promocja projektu w kraju i zagranicą	2 732	911
Fundraising	2 510	837
Wielkie Otwarcie	950	317
Koszty operacyjne i zarządcze	12 815	4 272
6. Konkurs architektoniczny	986	329
7. Wsparcie działalności Muzeum	23 354	7 785
Wsparcie działalności programowej	20 354	6 785
Fundusz gwarancyjno-rozwojowy	3 000	1 000
Całkowity koszt projektu Muzeum	168 324	56 108

1. Rozwój projektu Muzeum w latach 1993–2005 (10 087 tys. zł)

Pozycja ta zawiera koszty poniesione w początkowym okresie projektu Muzeum Historii Żydów Polskich, kiedy Stowarzyszenie ŻIH było jedynym podmiotem tworzącym i pozyskującym środki na jego sfinansowanie. Wykazano tu następujące koszty związane z rozwojem projektu: pozyskiwanie materiałów dokumentacyjnych, organizacja biura, powołanie zespołu i międzynarodowego grona konsultantów, pozyskiwanie darczyńców, promocja projektu w kraju i zagranicą.

W okresie tym na zlecenie Stowarzyszenia ŻIH opracowany został przez brytyjską firmę Event Communications projekt koncepcyjny (*Master Plan*) wystawy. Ustalono wtedy podział na galerie odpowiadające epokom, określono najważniejsze tematy, które miały być podjęte na wystawie oraz uzgodniono kluczowe elementy wystawiennicze. Materiał ten stanowił podstawę zarówno do dalszych prac projektowych, jak i działań promocyjnych oraz fundraisingowych.

2. Prace przygotowawcze i merytoryczne wystawy stałej (20 494 tys. zł)

W tej pozycji ujęto koszty pozyskania i przygotowania merytorycznej zawartości wystawy. Najpoważniejszą część stanowią koszty zespołu naukowo-kuratorskiego. Był to unikalny na skalę światową projekt, w którym wzięło udział ponad 120 historyków i muzealników z Polski, Izraela i Stanów Zjednoczonych pod kierunkiem Jerzego Halbersztadta (do 2005 roku dyrektora projektu Muzeum Historii Żydów Polskich w Stowarzyszeniu ŻIH, a następnie dyrektora Muzeum Historii Żydów Polskich i jednocześnie koordynatora ds. Muzeum Historii Żydów Polskich w Stowarzyszeniu ŻIH) oraz dyrektor programowej wystawy profesor Barbary Kirshenblatt-Gimblett. Ich pracę wspomagał liczny zespół archiwistów, tłumaczy, redaktorów, recenzentów oraz przede wszystkim kuratorów. Wynikiem jest przedstawienie 1000-letniej historii Żydów na ziemiach polskich. O skali wykonanej pracy może świadczyć chociażby to, że spisane w formie książeczek teksty zamieszczone wyłącznie w części scenograficznej wystawy to ponad 1200 stron, a ilość udzielonych zleceń w zakresie opracowań zawartości merytorycznej wystawy w latach 2006–2013 wyniosła ponad 1600.

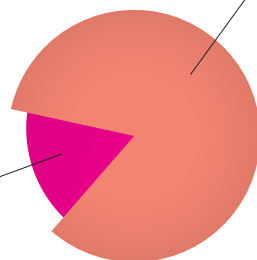
Aby stworzyć tak interesującą wystawę, konieczne było również pozyskanie olbrzymiej ilości materiałów ikonograficznych, filmowych i dźwiękowych z zasobów kolekcji polskich i zagranicznych (dla części scenograficznej było to ponad 3000 pozycji a dla części audiowizualnej ponad 5400), zakup lub wypożyczenie obiektów oryginalnych, wykonanie dziesiątek replik i faksymiliów. Aby uregulować wszystkie związane z tym kwestie prawne, zawarto kilkaset umów z podmiotami i osobami z całego świata. Pracował nad tym kilkusobowy zespół.

Prace przygotowawcze i merytoryczne wystawy stałej (20 494 tys. zł)

Zespół naukowy, prace dokumentacyjne, tłumaczenia i opracowanie redakcyjne tekstów — 17 267 tys. zł (84%)

Materiały ikonograficzne, filmowe, dźwiękowe, obiekty oryginalne i repliki — 3 227 tys. zł (16%)

3. Projektowanie wystawy stałej (22 215 tys. zł)

Pozycja ta uwzględnia koszty związane z projektowaniem wystawy stałej. Prace w tym zakresie realizowane były na zlecenie Stowarzyszenia ŻIH w latach 2005–2011 przez brytyjską firmę Event Communications, a następnie od września 2011 roku przez polską firmę Nizio Design International pod kierownictwem Mirosława Nizio.

Na przełomie 2006 i 2007 r. powstał projekt wstępny wystawy (*Scheme Design*) opracowany przez projektantów we współpracy z międzynarodowym zespołem naukowców. W projekcie tym zawarto historyczną narrację poszczególnych galerii oraz uzgodniono kluczowe przesłania każdego elementu wystawy. Kolejny etap prac projektowych zakończył się w maju 2011 roku, kiedy powstał projekt wystawienniczy (*Detailed Design*). Zawierał on szczegółową dokumentację wystawienniczą, określającą precyzyjnie strukturę wystawy i jej zawartość merytoryczną. Jednocześnie na podstawie gromadzonych materiałów merytorycznych trwały prace nad przygotowaniem materiałów wizualnych do produkcji wystawy (*Final Content*). Do każdego z fragmentów galerii dobierano materiał ilustracyjny i tekstowy. Rozpoczęte zostały też prace nad zawartością i strukturą multimedialnych.

W 2011 r. po przekazaniu szczegółowego projektu wystawienniczego (*Detailed Design*) zakończona została współpraca z firmą Event Communications, a prowadzenie dalszych prac nad wystawą zlecono firmie Nizio Design International w formule „zaprojektuj i wykonaj”. Rozpoczęto wtedy opracowywanie projektów wykonawczych wystawy. Opracowano również końcowy projekt części multimedialnej wystawy. Współpraca z projektantami Nizio Design International trwała przez cały okres realizacji wystawy, w ramach nadzoru autorskiego uczestniczyli oni w ocenie sposobu i jakości wykonanych prac.

4. Realizacja wystawy stałej (72 181 tys. zł)

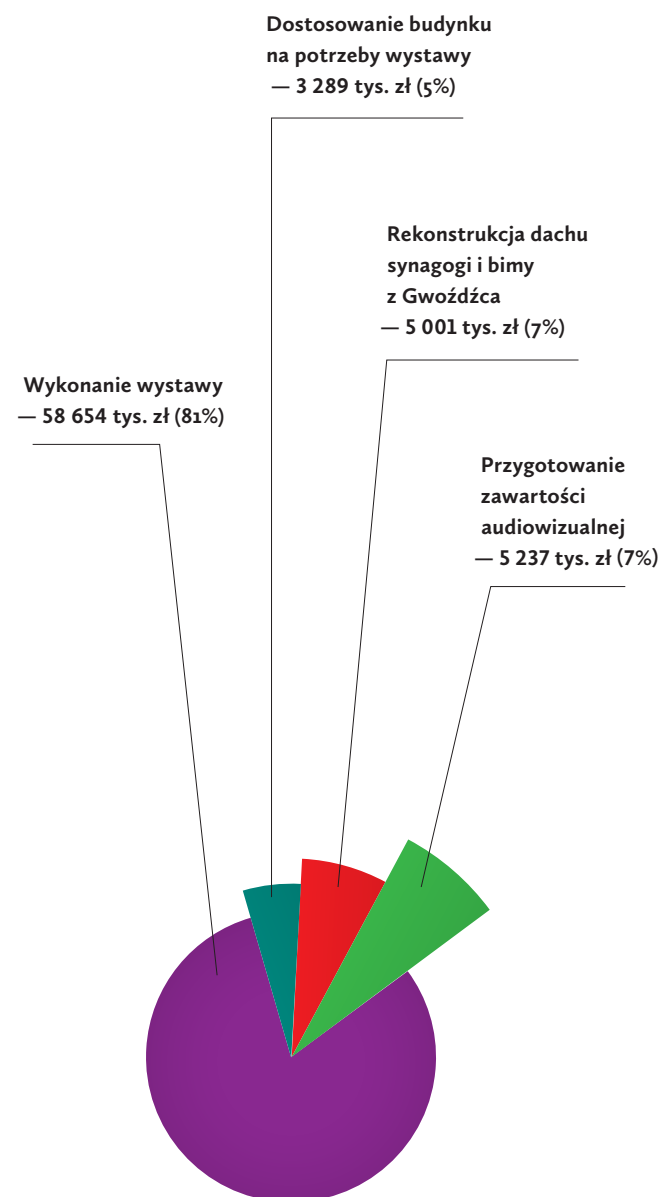
Aby przybliżyć ogrom prac realizacyjnych, na wstępie podamy kilka danych dotyczących wystawy stałej:

- powierzchnia, na której znajduje się wystawa to 4200 m²;
- powierzchnia ścian to 7500 m²;
- do oświetlenia wystawy użyto prawie 2 tys. źródeł światła;
- do wykonania ścian działowych wystawy użyto 100 ton stali;
- część audiowizualna wystawy to ponad 200 stanowisk, w których użyto 1600 urządzeń, a łączna długość okablowania to 200 km;
- na wystawie zamontowano: 596 mebli, stanowisk ekspozycyjnych i glassbooków; 122 interaktywne urządzenia manualne; 242 lightboxy; 128 gablot;
- na wystawie prezentowanych jest 170 obiektów oryginalnych oraz 200 kopii;
- łączny czas projekcji filmowych to ponad 8 godzin.

Produkcja wystawy stałej rozpoczęła się w 2011 r. od realizacji projektu „Gwoździec: Re!konstrukcja”. W 2011 r. międzynarodowa grupa stolarzy, artystów, architektów i wolontariuszy przybyła na teren Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, by ręcznie ociosać 200 drewnianych pni, 450 belek i złożyć z nich konstrukcję dachu synagogi z Gwoźdźca. Podczas trzech dwutygodniowych spotkań obrabiano drewno przy użyciu tradycyjnych metod i narzędzi. Handshouse Studio wspólnie z Timber Framers Guild i Stowarzyszeniem ŻIH odpowiadało za organizację warsztatów.

Latem 2011 i 2012 r. odbyło się 8 warsztatów malarzkich, których celem było odtworzenie polichromii dachu synagogi z Gwoźdźca. W synagogach siedmiu miast Polski międzynarodowe grupy studentów, pod kierunkiem ekspertów i edukatorów z Handshouse Studio, pracowały nad odtworzeniem barwnych malowideł sklepienia, opierając się na rysunkach i obrazach wykonanych między 1890 a 1913 r., oraz na czarno-białych fotografiach wykonanych przed I wojną światową, tuż przed zniszczeniem synagogi. Studenci pracowali nad rekonstrukcją polichromii, stosując metody tradycyjne. Uczestnicy warsztatów przygotowywali farby takimi metodami, jakich używali

Realizacja wystawy stałej (72 181 tys. zł)

malarze sklepienia synagogi w Gwoźdźcu ponad 300 lat temu. Odmierzali pigmenty, ucierali je, mieszały z wodą, dodawali kleju króliczego i podgrzewali przed naniesieniem na powierzchnię drewna. Na przełomie 2012 i 2013 r. wszystkie wykonane elementy zostały przetransportowane do powstającego budynku Muzeum. Po zmontowaniu stanowią centralny element galerii Miasteczko. Na zakończenie projektu latem 2013 r. w Warszawie odbyły się warsztaty malowania bimy synagogi z Gwoźdźca, którą 7 lat wcześniej zrekonstruowało Handshouse Studio, a następnie przekazało w darze Muzeum Historii Żydów Polskich. Międzynarodowa grupa ponad trzydziestu studentów pracowała przez 12 dni pod kontrolą ekspertów i edukatorów z Handshouse Studio. W 2014 r. bima została ustawiona w Muzeum pod zrekonstruowanym dachem synagogi.

Jednocześnie jesienią 2012 r. rozpoczęto dostosowywanie budynku do montażu wystawy stałej — wykonywano ścianki działowe, instalacje związane z bezpieczeństwem budynku i wystawy, okablowanie do oświetlenia i części audiowizualnej wystawy. Prace te zakończono w maju 2013 r. Na początku czerwca 2013 r., instalacja wystawy została wstrzymana na 3 miesiące w związku z koniecznością osuszenia i likwidacji skutków zalania przestrzeni wystawienniczej. We wrześniu prace wznowiono i prowadzono zgodnie z założonym harmonogramem. W przestrzeni wystawienniczej często pracowało jednocześnie kilkudziesięciu podwykonawców firmy Nizio Design International, wykonujących różne elementy wystawy. Prace te obejmowały bardzo szeroki zakres, realizowano przykładowo:

- wykonanie i montaż stanowisk ekspozycyjnych;
- wykonanie i montaż gablot;
- montaż oświetlenia;
- wykonanie zabudów gipsowych;
- wykonanie i montaż lightboxów;
- wykonanie ręcznych malowideł ściennych w galeriach G2 i G4;
- tapetowanie ścian;
- wykonanie posadzek żywicznych i parkietów;
- wykonanie zabudów domu, kościoła i tawerny w galerii G4;

- wykonanie Bramy Poznańskiego w galerii G5;
- montaż sztukaterii na ścianach;
- wykonanie bruku w przestrzeni Ulica w galerii G6 oraz montaż ławek i latarni;
- wykonanie okładzin imitujących beton w galerii G7;
- zamontowanie szyn tramwajowych w przestrzeni Ulica Aryjska w galerii G7;
- montaż zabudowy stalowej w Korytarzu Shoah w galerii G7;
- wykonanie i montaż specjalnych kafli na wzór kart rejestracyjnych;
- wykonanie imitacji wielkiej płyty w przestrzeni Post'68 w galerii G8;
- wykonanie pieca kaflowego w galerii G4.

W tym samym czasie trwał montaż na wystawie 1600 urządzeń wchodzących w skład audiowizualnej części wystawy.

Na początku 2014 r., rozpoczęto prace nad aranżacją przestrzeni w galeriach Las i Post'89. Do istniejącego budynku, przy użyciu specjalnych dźwigów, zamontowano szklane tafle, z których najcięższa ważyła ponad pół tony. Równocześnie trwała praca kilkudziesięcioosobowego zespołu realizującego zawartość audiowizualną, tj. aplikacje interaktywne, filmy oraz ścieżki dźwiękowe.

Realizacja wystawy stałej została zakończona w czerwcu 2014 r. Rozpoczął się proces testowania wystawy oraz poprawiania błędów i nanoszenia poprawek. W pozycji tej ujęto również rezerwę na zaplanowane wydatki końcowe, które zostaną poniesione do 30 czerwca 2015 r.

5. Pozostałe koszty wystawy stałej w latach 2006–2015 (19 007 tys. zł)

W ramach tej pozycji ujęto koszty:

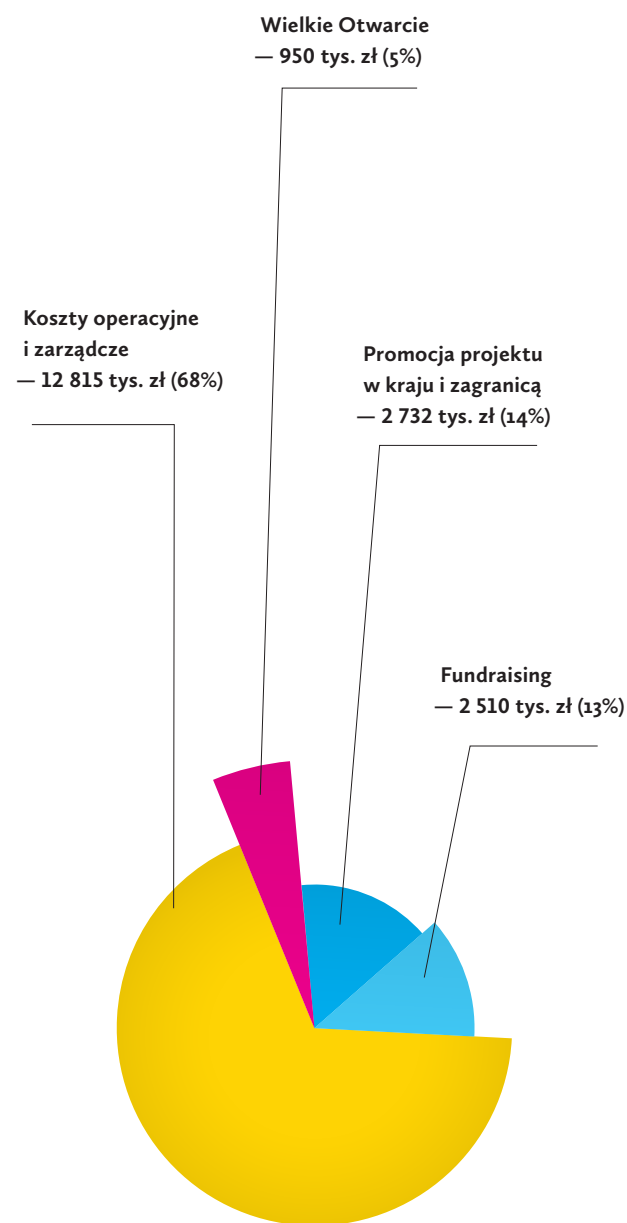
- operacyjne i zarządcze;
- promocji projektu w kraju i zagranicą;
- fundraisingu;
- związane z Wielkim Otwarcie.

Na koszty operacyjne i zarządcze składają się wynagrodzenia zespołu zarządzającego projektem przez ostatnich 10 lat, koszty wynajmu i eksploatacji powierzchni biurowych, koszty usług prawnych i doradczych, w tym coroczne audyty sprawozdań finansowych. Poza tym w tej pozycji zawierają się koszty wyposażenia; materiałów biurowych i środków czystości; koszty usług i prowizji bankowych, usług pocztowych i telekomunikacyjnych, opłaty administracyjne oraz skarbowe; obsługa informatyczna.

Koszty działań fundraisingowych i promocyjnych obejmują w szczególności wydatki kilkusobowego zespołu fundraisingu na miejscu, kontraktowych fundraiserów zatrudnianych zagranicą na czas określony, obsługę darczyńców — organizację wydarzeń specjalnych, wizyt VIP, produkcję okresowych raportów, spotkania indywidualne w Polsce i zagranicą, koszty związane z uhonorowaniem darczyńców, m.in. produkcją ścian darczyńców i tablic namingowych. Więcej na temat strategii działań fundraisingowych i promocyjnych w rozdziale Fundraising.

Ujęto tu również rezerwę na zaplanowane wydatki końcowe, które zostaną poniesione do 30 czerwca 2015 r.

Pozostałe koszty wystawy stałej w latach 2006–2015 (19 007 tys. zł)

6. Konkurs architektoniczny (986 tys. zł)

Koszty związane z międzynarodowym konkursem architektonicznym na budynek Muzeum to w szczególności:

- przygotowanie materiałów konkursowych;
- organizacja sekretariatu konkursu;
- doradztwo prawne i niezbędne ekspertyzy;
- nagrody w konkursie;
- organizacja pokonkursowej wystawy nagrodzonych i wyróżnionych prac.

Konkurs architektoniczny został ogłoszony w lutym 2005 r. Spotkał się z bardzo dużym zainteresowaniem — zgłosiło się 245 architektów z 36 krajów świata.

Spośród 119 nadesłanych zgłoszeń Sąd Konkursowy podjął decyzję o zaproszeniu do przedstawienia swoich projektów 11 zespołów, którymi kierowali architekci: Andrzej Bulanda (Bulanda i Mucha Architekci, Polska), David Chipperfield (David Chipperfield Architects, Wielka Brytania), Marek Dunikowski (DDJM Biuro Architektoniczne), Peter Eisenman (Peter Eisenman Architects, USA), Zvi Hecker (Zvi Hecker Architect, Izrael/Niemcy), Kengo Kuma (Kengo Kuma & Associates, Japonia), Daniel Libeskind (Studio Daniel Libeskind, USA), Rainer Mahlamäki (Lahdelma & Mahlamäki Architects, Finlandia), Josep Luis Mateo (MAP Architects, Hiszpania), Jesus Hernandez Mayor

(Casanova+Hernandez Architects, Hiszpania) i Gesine Weinmiller (Weinmiller Architekten, Niemcy).

Zgodnie z założeniami konkursu nowy budynek miał być funkcjonalny, nowoczesny oraz posiadać rozpoznawalną, charakterystyczną formę, aby mógł stać się jednym z symboli współczesnej Warszawy. Miało to być miejsce ukazujące dorobek kultury żydowskiej, ale nie przysłaniające Pomnika Bohaterów Getta, który miał pozostać punktem odniesienia dla całego otaczającego go terenu.

Aby jak najmniej ingerować w przestrzeń, do której przyzwyczaili się mieszkańcy, budynek miał zająć jedną trzecią powierzchni placu a jego wysokość miała nawiązywać do otaczających go bloków mieszkalnych. Architekci musieli również uwzględnić w swoich projektach przygotowane już założenia dotyczące wystawy stałej.

Konkurs rozstrzygnięto 30 czerwca 2005 r. Pierwszą nagrodę otrzymał zespół Lahdelma & Mahlamäki, a trzy równorzędne wyróżnienia — Zvi Hecker, Kengo Kuma oraz Daniel Libeskind. Wyniki konkursu stanowiły podstawę do zlecenia przez partnerów publicznych wykonania projektów wykonawczych budynku Muzeum, a następnie jego realizacji.

7. Wsparcie działalności Muzeum (23 354 tys. zł)

Stowarzyszenie ŻIH od 2005 r. wspiera programy edukacyjne, kulturalne oraz publiczne Muzeum Historii Żydów Polskich, a część z nich współrealizuje. Do najważniejszych wspólnie realizowanych projektów należy zaliczyć:

- portal Wirtualny Sztetl;
- portal Polscy Sprawiedliwi — Przywracanie Pamięci;
- program wymiany studentów z Polski i Izraela — Polskie Międzykulturowe Spotkania Młodzieży.

Wirtualny Sztetl to platforma internetowa prezentująca historię społeczności żydowskiej w Polsce. Na portalu prezentowane są materiały archiwalne i współczesne — dokumenty archiwalne, plany miast, zdjęcia i nagrania. Poza informacjami zamieszczanymi przez administratorów portalu mogą być na nim dodawane również informacje pochodzące od jego użytkowników. Dzięki temu udało się stworzyć przestrzeń społeczną służącą nie tylko zachowaniu i utrwalaniu pamięci o historii Żydów, ale także propagowaniu i rozwojowi nowych działań. Na portalu zamieszczono materiały dotyczące ponad 2200 miejscowości. Ich objętość najlepiej obrazują następujące liczby: ponad 92 tys. zdjęć; 1300 filmów; 120 plików audio; prawie 40 tys. stron tekstów.

Portal stał się internetową encyklopedią wiedzy o historii społeczności żydowskiej w Polsce, budzącą olbrzymie zainteresowanie — odnotowujemy ponad milion odwiedzin rocznie.

Portal Wirtualny Sztetl był opracowywany do 2012 r. przez Stowarzyszenie ŻIH we współpracy z Muzeum Historii Żydów Polskich, a następnie w drugiej połowie 2012 r. został przekazany Muzeum jako darowizna. W 2012 r., dla wspomnienia rozwoju portalu Wirtualny Sztetl, Stowarzyszenie ŻIH nabyło i przekazało na rzecz Muzeum portal Polin o podobnej tematyce i zawartości.

Polscy Sprawiedliwi — Przywracanie Pamięci to projekt dedykowany tym, którzy w czasie II wojny światowej nieśli pomoc Żydom. Projekt skupia się na trzech obszarach działań:

- dokumentowaniu historii pomocy;
- prezentowaniu pozyskanych i przygotowanych materiałów na stronie internetowej www.sprawiedliwi.org.pl;
- prowadzeniu działań edukacyjnych, w ramach których podjęto wspólnie z Muzeum wiele inicjatyw edukacyjnych mających na celu zapoznanie młodych ludzi z tematyką Sprawiedliwych.

Przedstawiając historie pomocy, uczymy postaw obywatelskich, inspirujemy do działania. Szkolimy także nauczycieli i edukatorów, zachęcając do korzystania z przygotowanych w ramach projektu materiałów edukacyjnych. Projekt Polscy Sprawiedliwi — Przywracanie Pamięci opracowywany był do 2012 r. przez Stowarzyszenie

ŻIH we współpracy z Muzeum, a następnie w drugiej połowie 2012 r. został przekazany do Muzeum jako darowizna.

Polskie Międzykulturowe Spotkania Młodzieży: program edukacyjny dla studentów z Polski i Izraela to wspólna inicjatywa edukacyjna Muzeum Historii Żydów Polskich i Stowarzyszenia ŻIH. Program od siedmiu lat pomaga poznawać polsko-żydowską historię i współczesność, umożliwia wymianę kulturalną, wspólne twórcze działania i przezwyciężanie uprzedzeń.

W ramach kolejnych jego edycji izraelscy studenci przyjeżdżają do Polski na kilkunastodniowe pobyty stażowe w Muzeum, z kolei polscy stypendyści mają możliwość studiować na Uniwersytecie w Tel-Awiiwie. Dzięki temu młodzi ludzie poznają wielowątkową historię polsko-żydowską oraz współczesną kulturę Polski i Izraela. Nawiązane w ten sposób przyjaźnie i zdobyta wiedza są świetną podstawą do aktywnego zaangażowania w kształtowanie nowych relacji Polski i Izraela, przełamywanie barier, uprzedzeń i stereotypów oraz promowanie oferty polskiej w Izraelu i izraelskiej w Polsce.

Dodatkowa działalność programowa — rozpoczęcie działalności Muzeum w nowym budynku w kwietniu 2013 r. oznaczało, rozszerzenie oferty edukacyjnej i kulturalnej. Część z tych działań współfinansowana jest

przez Stowarzyszenie ŻIH. Jako przykłady możemy tu wymienić:

- Akademia Polin podnosząca kwalifikacje pracowników Muzeum;
- spacer edukacyjny po żydowskiej Warszawie;
- Noc Muzeów;
- piknik naukowy;
- obchody 70. rocznicy Powstania w Getcie Warszawskim;
- spektakle teatralne;
- koncerty;
- konkursy o tematyce żydowskiej;
- wydanie katalogu wystawy stałej;
- wydanie albumu o projekcie Muzeum.

Fundusz gwarancyjno-rozwojowy — w ramach odpowiedzialności za zrealizowaną wystawę stałą oraz przeszłe działania Muzeum z nią związane ustanowiony został fundusz w wysokości 3 milionów zł mający pełnić rolę gwarancyjną i rozwojową. Zgromadzone tu środki będą wykorzystywane na regulowanie ewentualnych przyszłych obciążeń związanych z wykorzystywanymi na wystawie materiałami tekstowymi, zdjęciami, filmami i obiektami oraz na sfinansowanie projektów realizowanych przez Stowarzyszenie ŻIH, wspierających szeroko rozumiany zakres działalności Muzeum, mających między innymi na celu dalszy rozwój wystawy stałej oraz podniesienie poziomu jej obsługi.

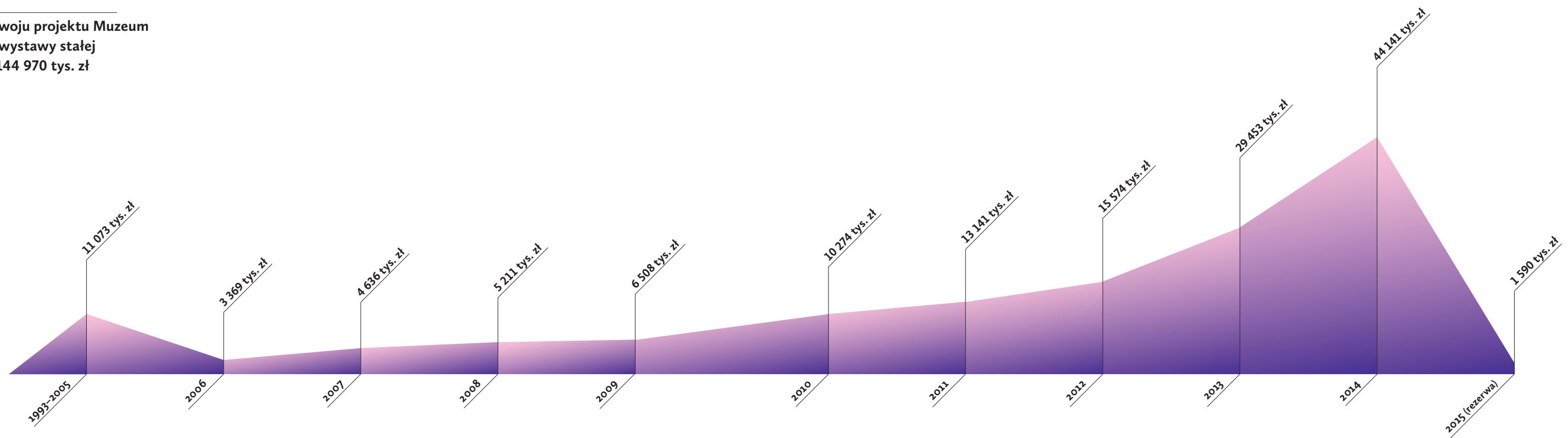

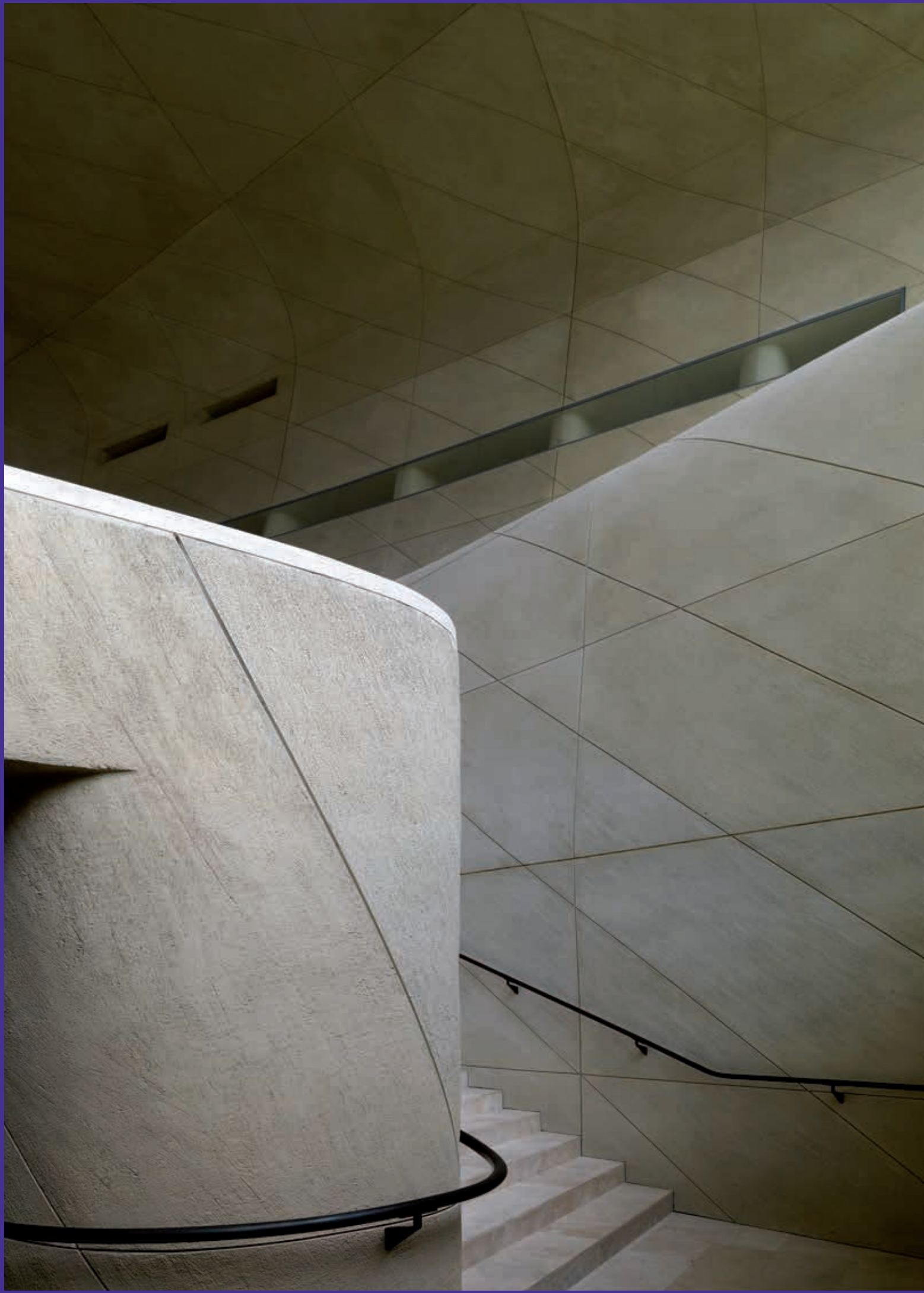

Zestawienie kosztów rozwoju projektu Muzeum i realizacji wystawy stałej (w tys. zł)

	1993–2005	2006	2007	2008	2009		2010	2011	2012	2013	2014	2015 (rezerwa)	RAZEM
Rozwój projektu Muzeum w latach 1993–2005	10 087	×	×	×	×		×	×	×	×	×		10 087
Prace przygotowawcze i merytoryczne wystawy stałej	×	718	1 053	1 949	1 342		2 578	2 842	3 761	3 897	2 194	160	20 494
Projektowanie wystawy stałej	×	1 270	2 154	2 085	3 447		4 901	5 455	2 489	414	×	×	22 215
Realizacja wystawy stałej	×	×	×	×	×		153	2 915	6 535	22 637	39 101	840	72 181
Pozostałe koszty wystawy stałej w latach 2006–2015	×	1 381	1 429	1 177	1 719		2 642	1 929	2 789	2 505	2 846	590	19 007
Konkurs architektoniczny	986	×	×	×	×		×	×	×	×	×	×	986
RAZEM WYSTAWA STAŁA	11 073	3 369	4 636	5 211	6 508		10 274	13 141	15 574	29 453	44 141	1 590	144 970

Koszty rozwoju projektu Muzeum
i realizacji wystawy stałej
w kwocie 144 970 tys. zł

Fundraising

Pozyskiwanie funduszy

Darczyńcy indywidualni, fundacje, korporacje, wybitne osobistości świata kultury, nauki, polityki — to kilkusetosobowe grono ambasadorów dobrej woli reprezentuje kapitał znacznie większy niż pieniądze. Kapitał zaufania i wielkiego zaangażowania w realizację projektu Muzeum. I to właśnie zaufanie, którym nas obdarzono, odegrało kluczową rolę w pozyskiwaniu funduszy.

Od chwili zainicjowania projektu Muzeum Historii Żydów Polskich w 1993 r. wszyscy zdawali sobie sprawę, że nawet najbardziej wzniosły, szczytny cel nie zostanie zrealizowany bez zagwarantowania trwałego finansowania. Nie było jeszcze wówczas wiadomo, jak duże będą to kwoty, ani gdzie i jak je pozyskiwać. Historia finansowania projektu Muzeum jest równie fascynująca, jak proces tworzenia jego zawartości merytorycznej. I mimo iż większość zgromadzonych pieniędzy pochodzi od darczyńców zagranicznych, fundraising na rzecz Muzeum odzwierciedla także rozwój rodzimej filantropii na przestrzeni dwóch ostatnich dekad. Ponad dwudziestoletni okres powstawania Muzeum i pozyskiwania funduszy nazywamy kampanią założycielską. Jej ostateczny wynik to prawie 165 milionów złotych.

Kto w 1993 r. miał w Polsce pojęcie o pozyskiwaniu funduszy... wielomilionowych funduszy? Uczyliśmy się wszystkiego od podstaw, i to od samych darczyńców oraz pierwszych pozyskanych za oceanem sprzymierzeńców. To oni wyjaśniali nam, czym jest wizja i misja, i dlaczego ich zdefiniowanie jest kluczowe na tym etapie kampanii założycielskiej.

Wzorce fundraisingu czerpaliśmy ze Stanów Zjednoczonych i następnie dostosowywaliśmy do naszych możliwości. Udało nam się w efekcie stworzyć unikatowy model oparty na wysokich standardach korporacyjnych w zakresie transparentności oraz relacji inwestorskich, a jednocześnie dostosowany kulturowo i uwzględniający specyfikę relacji polsko-żydowskich.

Marta Wróbel

dyrektor wykonawczy ds. fundraisingu

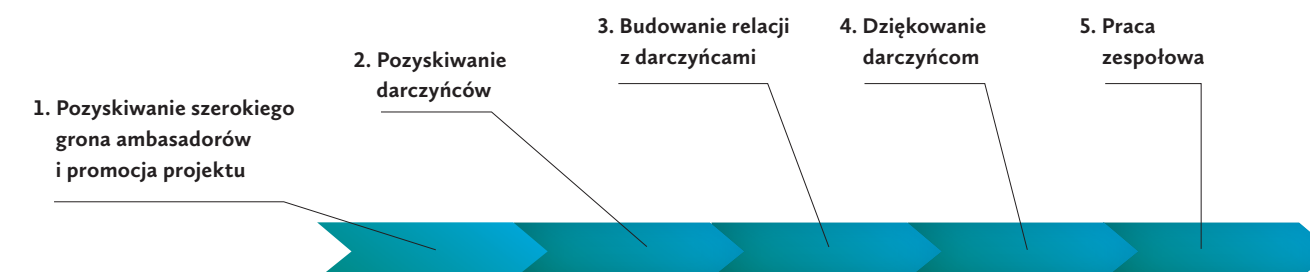
Przychody w tys. zł

	Dotacje i darowizny	Razem narastająco
do 2001	4 612	4 612
2002	1 088	5 699
2003	1 145	6 845
2004	2 157	9 002
2005	7 216	16 218
2006	8 740	24 958
2007	13 741	38 699
2008	9 586	48 286
2009	10 638	58 924
2010	10 900	69 824
2011	18 521	88 344
2012	40 693	129 038
2013	18 216	147 254
2014 wraz z deklaracjami wpłat	17 233	164 487
Razem	164 487	

Darczyńcy

Ilość darczyńców kampanii założycielskiej	560
Przychody od darczyńców zagranicznych	120 651 tys. zł
Przychody od darczyńców krajowych	43 836 tys. zł
Koszty działalności fundraisingowej vs pozyskane środki	1,53%
Udział 23 Znamienitych Darczyńców w kampanii założycielskiej (darczyńcy, z których każdy przekazał darowizny od 3 mln zł do 2,4 mln zł)	75,8%
Udział pozostałych 537 darczyńców kampanii założycielskiej	24,2%
6 kategorii darczyńców kampanii założycielskiej	
Znamienity Darczyńca	od 3 000 000 zł
Darczyńca	od 1 000 000 do 2 999 999 zł
Współtwórca	od 300 000 do 999 999 zł
Partner	od 60 000 do 299 999 zł
Wspierający	od 10 000 do 59 999 zł
Przyjaciół	od 100 do 9 999 zł

Podstawowe etapy i narzędzia kampanii założycielskiej

1. Pozyskanie szerokiego grona ambasadorów i promocja projektu

Wybitne osobistości ze świata kultury, sztuki, polityki a także biznesu, osoby zaufania publicznego o wysokim kapitale opiniotwórczym to fundament każdej kampanii założycielskiej. Pierwsze fundusze, które w 1993 r. przekazano na rzecz realizacji projektu Muzeum, zostały przeznaczone na pozyskanie międzynarodowego grona ambasadorów, którzy nie tylko pomagali promować przedsięwzięcie, ale swoimi nazwiskami je uwiarygadniali.

Proces pozyskiwania ambasadorów dobrej woli trwał przez cały okres powstawania Muzeum — staraliśmy się docierać do coraz to nowych środowisk, darczyńców, firm... zawsze najpierw szukając osoby, która nas tam wprowadzi i zarekomenduje. To skuteczna forma pozyskiwania wsparcia, która opiera się na budowaniu trwałych, wieloletnich relacji i ich umiejętnym podtrzymywaniu. Ilość międzynarodowych komitetów, grup doradczych i społecznych inicjatyw poparcia Muzeum była naprawdę imponująca. Jako pierwszy powstał już w 1995 r. Polski Komitet Wspierania Budowy Muzeum. Za nim kolejne. W praktyce ten obszar pracy oznaczał liczne podróże, setki indywidualnych spotkań, zorganizowanych prezentacji, konferencji, materiałów promocyjnych i informacyjnych, tysiące godzin rozmów telefonicznych. A określić to można jednym, angielskim niestety, zwrotem — **FRIENDRAISING**, czyli pozyskiwanie nie tyle funduszy, co przyjaciół.

- 1 → 14 czerwca 2006 r. członkowie Polskiej Rady Przedsiębiorczości podpisują „Apel do polskiego biznesu”, w którym wzywają przedsiębiorców do zaangażowania się w budowę Muzeum. W spotkaniu uczestniczyli również Marcin Świącicki, przewodniczący Polskiego Komitetu Wspierania Budowy Muzeum oraz prof. Władysław Bartoszewski. Po podpisaniu apelu powstaje Komitet Rozwoju Muzeum, który ma doradzać w rozmowach ze środowiskiem biznesu i propagować ideę Muzeum. W skład komitetu wchodzi: Henryka Bochniarz, Monika Bednarek, Roman Rewald, Krzysztof Rozen, Beata Stelmach, Robert Koński, śp. dr Krzysztof Opawski, Artur Nowakowski, Iwona Büchner oraz Przemysław Aleksander Schmidt (do 2011 r. także Wioletta Rosołowska i Michael Jensen).
- 2 → Promocja Muzeum w Nowym Jorku, 2001 r. Monika i Wiktor Markowicz — pierwsi Znamienicy Darczyńcy.

1

2. Pozyskanie darczyńców

Doświadczaliśmy legendarnego efektu śnieżnej kuli — pierwszy darczyńca otworzył nam drzwi do kolejnych, a ci do następnych. Najskuteczniejszymi fundraiserami są sami darczyńcy i dlatego utrzymywanie trwałych i bliskich relacji z nimi było i jest absolutnie kluczowe.

Działalność fundraisingową podzieliliśmy na dwa główne obszary: fundraising indywidualny (darczyńcy indywidualni lub fundacje zarządzane przez darczyńców indywidualnych) oraz fundraising korporacyjny (firmy, korporacje i fundacje korporacyjne). Każdy z tych obszarów wymagał innych metod budowania relacji i innych narzędzi. Przy darczyńcach indywidualnych najbardziej liczyła się osobista więź, współpraca oparta na zaufaniu i w wielu przypadkach także na przyjaźni. To właśnie zaufanie ze strony naszych głównych darczyńców pomogło nam przetrwać najtrudniejsze momenty w realizacji projektu. W przypadku relacji korporacyjnych liczy się przede wszystkim profesjonalizm w obsłudze kontaktu, dostosowanie oferty współpracy do zakresu działalności firmy, optymalizacja benefitów. W strukturze korporacji każdy komuś podlega — musi wykazać się wynikami swojej pracy. Wsparcie Muzeum musiało być zatem postrzegane jako atrakcyjna inwestycja w pozycjonowanie firmy na arenie międzynarodowej. Tak jak w przypadku darczyńców indywidualnych najważniejszą rolę odgrywają motywacje osobiste, tak w przypadku korporacji — współpraca

jest wymierna, motywacja wiąże się z odpowiednio zdefiniowanymi korzyściami. Jej miarą i wyrazem może być widoczność wizerunkowa lub też przykładowo zmiana społeczna, o ile mieści się to w strategii CSR (Społeczna Odpowiedzialność Biznesu) danej firmy.

Na fundraisingu korporacyjnym koncentrowaliśmy się w latach 2008–2011, pozyskując granty od kilkunastu do kilkuset tysięcy złotych. Zależało nam na wypozycjonowaniu marki Muzeum w środowisku polskiego biznesu i pokazaniu, że jest ono wspierane nie tylko przez społeczność żydowską — jest projektem, który łączy. Musieliśmy nauczyć się innego języka komunikacji, by właściwie zaprezentować Muzeum — nie tylko jako kustosza pamięci o dziedzictwie żydowskim, ale również jako wizytówkę nowej demokratycznej Polski, pionierskie przedsięwzięcie w sektorze kultury, innowację wystawienniczą.

Ogromnym wsparciem był Komitet Rozwoju, powołany w czerwcu 2006 r. w siedzibie PKPP Lewiatan, który skupił wokół projektu Muzeum wpływowych polskich biznesmenów. Służyli oni wiedzą i kontaktami. Doradzali przy tworzeniu sprofilowanych ofert i budowaniu poszczególnych relacji.

Punktem kulminacyjnym tej działalności był koncert benefisowy Joshuy Bella na rzecz Muzeum w październiku 2009 r. — ze sprzedaży biletów-cegiełek (w cenie 350 €) oraz pakietów sponsorskich uzyskano prawie

2

milion złotych netto. Zważywszy, że na sprzedaż mieliśmy jedynie trzy miesiące i to w okresie wakacyjnym — był to nie lada sukces. Koordynacja benefisu obejmowała działania z zakresu PR-u, marketingu, sprzedaży, ale też czysto eventowe (zarządzanie widownią, organizacja bankietu na 1800 osób, przygotowanie publikacji okolicznościowych). Wydarzenie to bardzo skonsolidowało restrukturyzujący się wówczas zespół fundrasingu, nauczyło nas wysokich standardów obsługi darczyńców i sponsorów, wielozadaniowości oraz tego, że niezłomność, wiara i entuzjazm faktycznie mogą dokonać rzeczy niemożliwych. Świadomość tego okazała się niezbędna w kolejnych latach.

W roku 2011 wybrano nowy zarząd Stowarzyszenia ŻIH i zmieniono sposób zarządzania projektem Muzeum. Powołany został zespół zarządzający, który przejął odpowiedzialność za wszystkie obszary produkcji wystawy

stałej, w tym pozyskiwanie funduszy. Ten etap działalności rozpoczęliśmy od wydania raportu podsumowującego dokonania poprzednich lat i prezentującego biznes plan na ostatni etap realizacji wystawy. Wiedzieliśmy, że w ciągu trzech kolejnych lat musimy pozyskać tyle pieniędzy, ile zebrano w trakcie siedemnastu poprzednich.

Skupiliśmy się na pracy nad strategicznymi darczyńcami indywidualnymi, którzy mieli potencjał przekazania wielomilionowych dotacji. Staraliśmy się jednocześnie nie zaniedbywać zbudowanych wcześniej relacji z darczyńcami korporacyjnymi czy indywidualnymi, którzy kontynuowali wspieranie bieżącej działalności programowej Muzeum. Udało się. W latach 2011–2014 pozyskaliśmy ponad 80 mln złotych. Pozostała część wpływów z tego okresu (łącznie wszystkie wpływy 2011–2014: 94,6 mln złotych) stanowi realizację zobowiązań zadeklarowanych przez darczyńców przed 2011 r.

3 → Koncert Joshuy Bella, benefis na rzecz Muzeum; od lewej: Bogdan Zdrojewski, Samantha Rolat-Asulin, Zygmunt Rolat — producent koncertu, Elżbieta Penderecka, Joshua Bell; Teatr Wielki — Opera Narodowa, październik 2009.

4 → Jan Kulczyk przekazuje 20 milionów złotych na wystawę stałą Muzeum; od lewej: Piotr Wiślicki, Bogdan Zdrojewski, Jan Kulczyk i Marian Turski, lipiec 2012.

5 → Konferencja prasowa podczas której ogłoszono wspólną darowiznę fundacji Koret i Taube Foundation for Jewish Life & Culture oraz darowiznę Jana Kulczyka na rzecz wystawy stałej. Darczyńcy otrzymali grafiki Rainera Mahlamäki, 4 lipca 2012.

6 → Prezydent RP Bronisław Komorowski ze Znamienitymi Darczyńcami: Corinne Evens, Wiktorem Markowiczem, Zygmuntem Rolatem i Tadem Taube, kwiecień 2013 r.

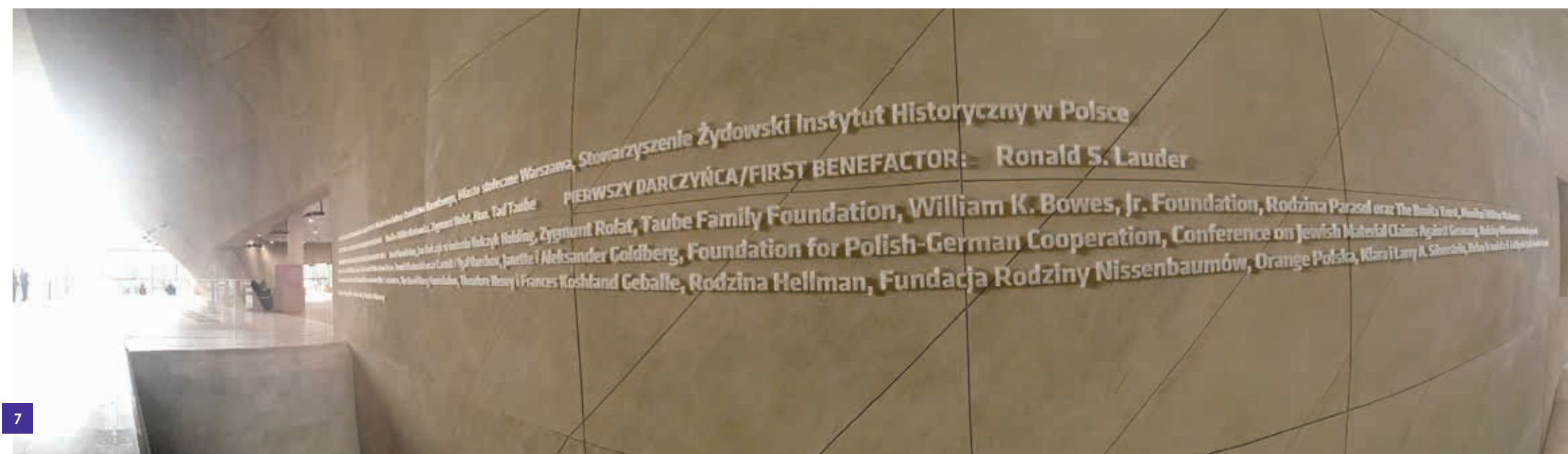
Proces pozyskiwania nowego darczyńcy trwa średnio od pół roku do roku. Zdarzają się wyjątki, lecz potwierdzają one tę regułę. Zaczyna się od zainicjowania kontaktu — najczęściej dzięki wprowadzeniu przez któregoś z ambasadorów projektu Muzeum czy darczyńcy. Każdy potencjalny darczyńca jest profilowany — staramy się, aby pierwsza prezentacja Muzeum oraz prowadzący ją, były dobrane pod kątem zainteresowań osoby, z którą się spotykamy. Ważny jest każdy szczegół wizyty lub spotkania, skład reprezentacji, przygotowane materiały. Jeżeli projekt zyskuje zainteresowanie, po pierwszym ogólnym spotkaniu następują zazwyczaj kolejne, dotyczące obszarów możliwej współpracy. Na życzenie darczyńcy przedstawiane są szczegółowe opisy, harmonogramy i budżety poszczególnych działań. To na tym etapie deklarowane są kwoty wsparcia i zakres programowy, na które ma ono zostać przeznaczone. Zdarzało się, że ustalenia merytorycz-

ne trwały nawet pół roku. Następnym etapem — nie mniej trudnym — to stworzenie i podpisanie formalnej umowy, często wielostronicowej. Uczestniczą w tym prawnicy trzech stron (darczyńcy, Stowarzyszenie ŻIH, Muzeum). Każda zmiana merytoryczna oznacza serię korespondencji i zatwierdzeń. Etap formalizowania umowy jest dużym wyzwaniem dla utrzymania pozytywnych relacji z darczyńcą. Rządzi się biznesowymi prawami negocjacji i trzeba dbać, by sztab prawników nie przysłonił prawdziwego celu współpracy budowanej na działaniu w dobrej wierze. Uzgadnianie zapisów umowy może trwać od kilku godzin do kilku miesięcy. Każdy darczyńca jest inny, a specyfiką naszej pracy jest elastyczność.

3. Budowanie relacji z darczyńcami

Po przekazaniu darowizny nowa osoba bądź instytucja jest witana w gronie darczyńców. Towarzyszą temu pisma dziękczynne, czasem uroczyste spotkania bądź — w przypadku darów strategicznych — wydarzenia specjalne dedykowane darczyńcy (indywidualnemu, firmie bądź fundacji). Rozpoczyna się etap kultywowania relacji z darczyńcą, bieżącego informowania, raportowania, re-agowania na zgłaszane zapotrzebowanie (materiały, wizyty, etc.). To bardzo ważna i czasochłonna część naszej pracy. Wraz z rosnącym gronem darczyńców staraliśmy się utrzymywać bezpośredni kontakt z jak największą grupą osób. Darczyńcę traktowaliśmy jak inwestora, który ma prawo jak najwięcej wiedzieć o sprawie, w którą uwierzył i którą wsparł. Oprócz indywidualnego kontaktu w okresie najbardziej intensywnego tworzenia wystawy stałej, wysyłaliśmy także kwartalne sprawozdania prezentujące postęp w pracach. Po zakończeniu kluczowych etapów wydawaliśmy drukowane raporty finansowo-merytoryczne. Organizowaliśmy w Polsce i zagranicą — dzięki komitetom wspierania Muzeum oraz zaprzyjaźnionym placówkom dyplomatycznym — specjalne wydarzenia z udziałem darczyńców.

7

4. Dziękowanie darczyńcom

Sukces fundraisingowy kampanii założycielskiej nie byłby możliwy bez fundamentalnego dokumentu — uchwały dyrektora Muzeum z dnia 1 października 2010 r. pt. „Zasady przyjmowania darowizn i honorowania darczyńców”. Dokument uzgodniony został z partnerami publicznymi Muzeum — Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Miastem st. Warszawa — i następnie rozesłany do zagranicznych komitetów pozyskujących wsparcie. Obowiązywał jako zbiór reguł precyzyjnie określających, jak i za jakie kwoty honorowani są darczyńcy. Częścią „Zasad...” była możliwość specjalnego wyróżnienia głównych darczyńców na zasadzie *naming opportunities*, czyli umieszczenia nazwiska darczyńcy w wybranej przestrzeni Muzeum. Każdej z tych przestrzeni została nadana wartość oszacowana marketingowo i skonsultowana z zagranicznymi doradcami ds. fundraisingu.

Oferta *naming opportunities* została rozesłana do tychczasowym i potencjalnym darczyńcom. Dlaczego „Zasady...” były tak ważne? Proszę sobie wyobrazić ponad 500 darczyńców wpłacających na różnych etapach rozwoju projektu Muzeum od kilkuset złotych do ponad 20 milionów złotych jednorazowej darowizny. W chwili

kryzysu — gdyby nie były jasno określone progi finansowe poszczególnych kategorii darczyńców — można by było ulec presji braku pieniędzy i dowolnie przydzielać benefity. Takie działanie jest bardzo niekorzystne — wprowadza zamieszanie, sprawia, że niektóre instytucje nie mogą się oprzeć „oczekiwaniom” darczyńców i uznaniowo rozdzielają świadczenia, zapisy honorujące, tabliczki dziękczynne etc. Uniknęliśmy tego właśnie dzięki „Zasadom...”. Zachowaliśmy spójność i transparentność wobec wszystkich darczyńców, a jednocześnie uniknęliśmy „ometkowania” Muzeum setką różnorodnych tabliczek.

Druga strona medalu to terminowe wywiązanie się ze wszystkich zobowiązań wynikających z „Zasad...”. Oznaczało to np. honorowanie darczyńców powyżej 1 mln \$ w holu głównym Muzeum oraz darczyńców od 20 tys. \$ w atrium na zbiorczej tablicy. Dwie duże instalacje musiały zatem zostać wyprodukowane i zamontowane przed Wielkim Otwarciem. Oba te etapy poprzedził długi okres konsultacji — instalacje musiały być dostosowane do wymagającej estetyki wnętrza Muzeum. Darczyńcom, którzy zdecydowali się na opcję *naming opportunities*, przysługiwały stosowne tablice. Wszystko zgodnie z projektami zatwierdzonymi przez architekta budynku. Dodatkowo po Wielkim Otwarcu, podczas którego zajmowaliśmy się prawie 500-osobową grupą darczyńców i ich gośćmi z Polski i ze świata, rozsyłane były karty członkowskie Klubu Przyjaciół Muzeum, albumy o historii projektu i katalogi wystawy stałej. Wysyłka trwała prawie miesiąc i objęła kilkaset osób. To także jest fundraising...

7 → Ściana Znamienitych Darczyńców zaprojektowana przez zespół Bad Design: Katarzynę Kunkel i Kubę Tkaczyka.

8

9

Projekt honorowania darczyńców Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN we wnętrzach budynku stanowił nie lada wyzwanie artystyczne i wykonawcze ze względu na estetykę oraz oryginalną formę architektury projektu autorstwa Rainera Mahlamäki.

Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny w Polsce powierzyło to zadanie Katarzynie Kunkel i Kubie Tkaczykowi ze studia Bad Design, którzy wspólnie z agencją 180heartbeats + JUNG v. MATT opracowali projekty koncepcyjne galerii Las oraz instalacji Post'89, będących częścią wystawy stałej Muzeum. Powstał unikatowy w skali Europy projekt wizualnego honorowania w budynku Muzeum darczyńców kampanii założycielskiej.

Hol główny zdobiół wykonane ze szlachetnego kwarcu nazwiska założycieli oraz Znamienitych Darczyńców Muzeum. Z kolei w atrium przebiegającym przez wszystkie kondygnacje budynku wybudowana została 21 metrowa ściana. Pomimo swych imponujących rozmiarów sprawia wrażenie lekkiej kartki papieru, na której uhonorowani zostali darczyńcy według czterech najważniejszych kategorii.

8 → Ściana Znamienitych Darczyńców zaprojektowana przez zespół Bad Design: Katarzynę Kunkel i Kubę Tkaczyka — detal.

9 → Ściana darczyńców zaprojektowana przez zespół Bad Design, 180heartbeats + JUNG v. MATT oraz architektów Magdę Rostowską i Łukasza Racinowskiego.

5. Praca zespołowa

W pozyskiwanie funduszy zaangażowani byli niemal wszyscy członkowie zespołu wystawy stałej. Przedstawiciel zarządu Stowarzyszenia ŻIH uczestniczył we wszystkich kluczowych negocjacjach i był głównym partnerem w relacjach z najważniejszymi darczyńcami. Nieocenione było wsparcie działu księgowego, który cierpliwie przygotowywał budżety, rozliczenia, zestawienia, raporty. Dyrektorka programowa wystawy przeprowadziła setki prezentacji w Polsce i zagranicą, konsultowała materiały przygotowywane dla darczyńców. Dział produkcji wystawy, mimo natłoku prac w najgorętszym okresie produkcji, zezwalał na wizyty darczyńców oraz gości VIP. Kuratorzy poszczególnych galerii wystawy przygotowywali zawartość merytoryczną do wniosków grantowych czy ofert sponsorskich. *Last but not least* — wspaniały zespół ds. fundraisingu, z którym zrealizowaliśmy ostatni, najbardziej wymagający etap kampanii założycielskiej, kontynuując pracę wielu osób zaangażowanych w działania fundraisingowe. Począwszy od 1993 r. pozyskiwaniem funduszy kierowało w sumie 5 osób. Niniejszy Raport zawiera szczegółową listę twórców wystawy stałej oraz

listę darczyńców — podziękowania kierujemy do nich wszystkich. Dziękujemy za wspólny czas, wspólną ciężką pracę i za wspólny sukces. Celowo nie wymieniamy nazwisk, by nikogo nie pominąć.

Pozostaje pytanie, co dalej? Stowarzyszenie ŻIH zamierza kontynuować swoją działalność statutową, której częścią jest wspieranie Muzeum. Pozyskaliśmy kolejne wieloletnie granty na działalność programową o łącznej wartości: 3 659 tys. złotych oraz 1 500 tys. €. Dodatkowo Stowarzyszenie ŻIH wraz z głównymi darczyńcami kampanii założycielskiej pracuje nad powołaniem Fundacji POLIN, której zadaniem będzie wspieranie działalności programowej Muzeum oraz rozwój wystawy stałej.

PS. Zainteresowanych historią tworzenia Muzeum oraz pozyskiwania wsparcia zachęcamy do zapoznania się z publikacją „Na początku było marzenie. Jak powstawało Muzeum Historii Żydów Polskich 1993–2014”. Można ją zamówić w biurze Stowarzyszenia ŻIH. Ilość egzemplarzy ograniczona.

Zespół wystawy stałej, 2013 r.

O wystawie
stałej

Wystawa stała Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN

Stworzyliśmy teatr historii w ośmiu odsłonach, z prologiem i epilogiem. Wystawa stała jest owocem współpracy naukowców i kuratorów, projektantów i filmowców, malarzy i pozłotników, twórców instalacji interaktywnych. Udział w tworzeniu tej wystawy był niepowtarzalnym przeżyciem dla wszystkich, którzy ją przygotowali. Jednak naszą misję będzie można uznać za spełnioną dopiero wtedy, gdy do Muzeum będą przychodzić ludzie, gdy zagłębią się w przedstawioną opowieść i gdy dzięki tej tysiącletniej podróży w czasie wzbogacą się o nowe przemyślenia.

Wystawa stała składa się z ośmiu interaktywnych galerii poświęconych różnym okresom w tysiącletniej historii Żydów polskich. Swoją powierzchnią wszystkie galerie obejmują łącznie ok. 4200 m², a ich zwiedzanie zajmuje gościom zazwyczaj kilka godzin. Wielu z nich wraca ponownie.

Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett
dyrektor programowy wystawy stałej

Główni historycy:

Prof. Antony Polonsky
Prof. Marcin Wodziński

Opiekunowie naukowcy galerii:

Dr Helena Datner
Prof. Barbara Engelking
Prof. Samuel Kassow
Dr hab. Igor Kąkolewski
Prof. Stanisław Krajewski
Prof. Jacek Leociak
Prof. Adam Teller
Prof. Marcin Wodziński
Prof. Hanna Zaremska

LAS

Kurator galerii: Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett

PIERWSZE SPOTKANIA: 960–1500

Opiekun naukowy galerii: Prof. Hanna Zaremska

Kuratorzy galerii: Kalina Gawlas, Magdalena Dopieralska

PARADISUS IUDAEORUM: 1569–1648

Opiekunowie naukowy galerii: Prof. Adam Teller, Dr hab. Igor Kąkolewski

Kuratorzy galerii: Maciej Gugala, Dr Małgorzata Stolarska-Fronia

MIASTECZKO: 1648–1772

Opiekun naukowy galerii: Prof. Adam Teller

Kuratorzy galerii: Ewa Małkowska-Bieniek, Olga Pieńkowska

WYZWANIA NOWOCZESNOŚCI: 1772–1914

Opiekunowie naukowii galerii: Prof. Marcin Wodziński, Prof. Samuel D. Kassow

Kuratorzy galerii: Anna Mizera, Dr Renata Piątkowska

ZAGŁADA: 1939–1945

Opiekunowie naukowii galerii: Prof. Barbara Engelking, Prof. Jacek Leociak

Kuratorzy galerii: Maria Ferenc, Justyna Majewska, Kamila Radecka-Mikulicz

NA ŻYDOWSKIEJ ULICY: 1918–1939

Opiekun naukowii galerii: Prof. Samuel D. Kassow

Kuratorzy galerii: Michał Majewski, Dr Tamara Sztyma

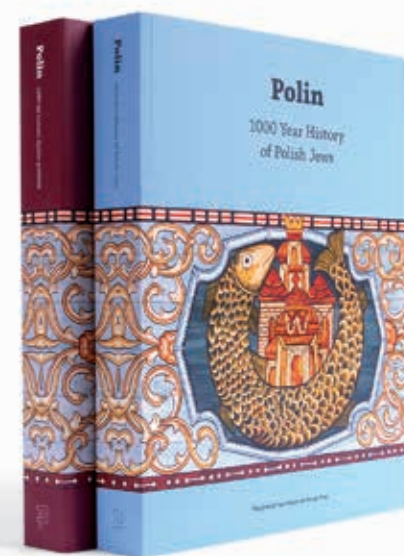
Wydawnictwa z okazji Wielkiego Otwarcia Muzeum Polin

POWOJNIE: 1944–DZIŚ

Opiekunowie naukowcy galerii: Prof. Stanisław Krajewski, Dr Helena Datner

Kuratorzy galerii: Justyna Koszarska-Szulc, Dr Artur Tanikowski, Franciszek Zakrzewski

POLIN — 1000 lat historii Żydów polskich **Katalog wystawy stałej**

Imponujący tom towarzyszy wystawie stałej Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Zawiera eseje autorstwa czołowych naukowców, które dopełniają historię Żydów polskich prezentowaną na wystawie — historię tysiąca lat nieprzerwanej obecności na ziemiach polskich.

Na początku było marzenie. Jak powstawało Muzeum Historii Żydów Polskich 1993–2014

Album opowiada o dwóch dekadach powstawania Muzeum, słowem i obrazem prezentuje historię niezwykłą, barwną i złożoną. To próba uhonorowania tych wszystkich, dzięki którym marzenie mogło stać się rzeczywistością.

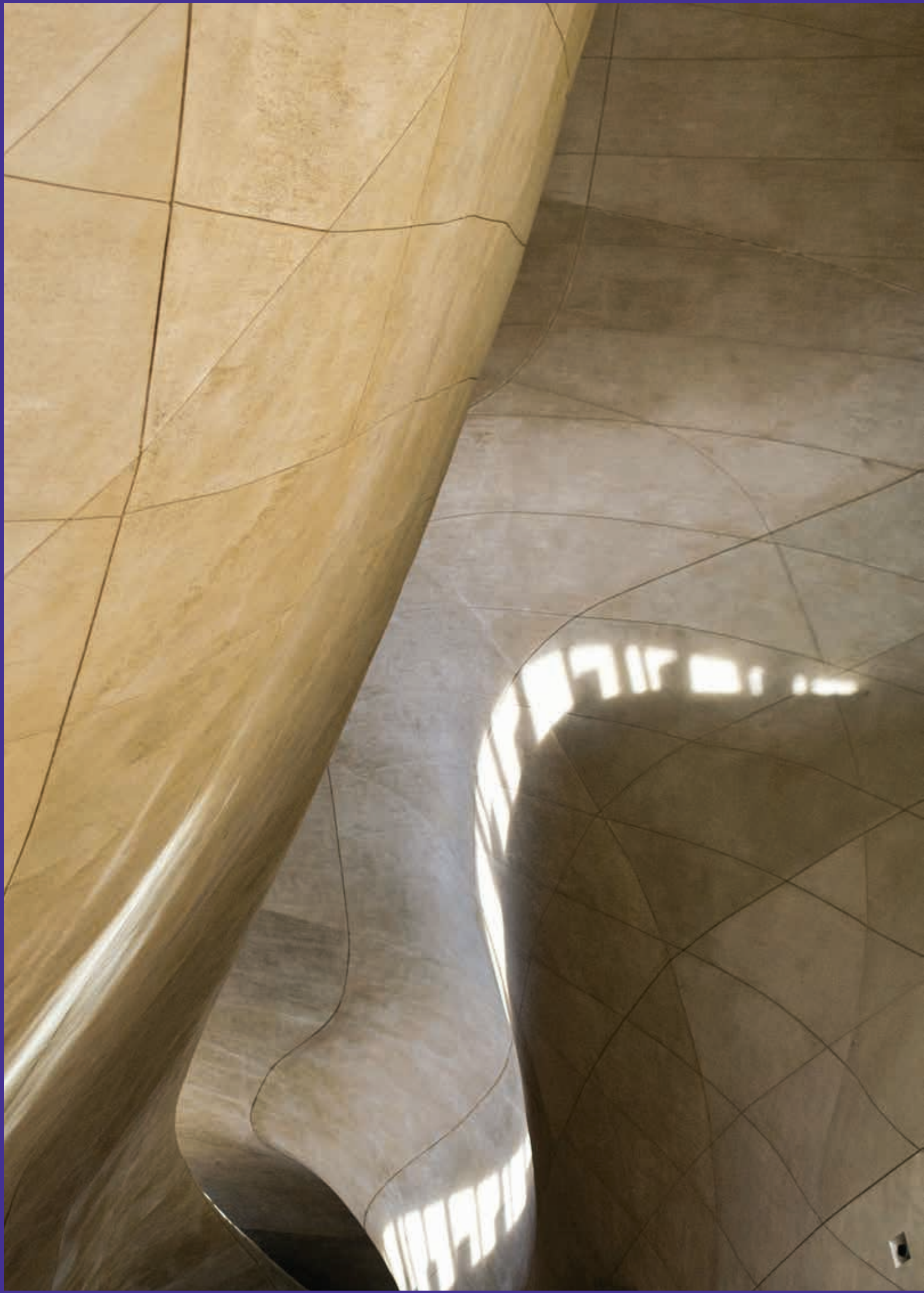

Brakteat

Przygotowana z okazji Wielkiego Otwarcia replika dwunastowiecznego brakteatu. Oryginalny brakteat z kolekcji Muzeum POLIN jest kluczowym artefaktem galerii średniowiecznej Pierwsze Spotkania.

**Reportaż
z Wielkiego
Otwarcia
Muzeum
POLIN**

1

2

3

5

6

4

- 1 → Gala Darczyńców, 27 października 2014 r.
- 2 → Piotr Wiślicki, przewodniczący zarządu Stowarzyszenia ŻIH.
- 3 → Od prawej: darczyńca Muzeum Samantha Rolat Asulin, członek Rady Muzeum Małgorzata Niezabitowska, Roman Polański, dyrektor naczelny Teatru Wielkiego — Opery Narodowej Waldemar Dąbrowski; rząd drugi od prawej: darczyńcy Muzeum Andrzej i Małgorzata Rojek.
- 4 → Konferencja prasowa, od lewej: Marian Turski, Znamienicy Darczyńcy: Tad Taube, Corinne Evens, Zygmunt Rolat, Jan Kulczyk, Wiktor Markowicz oraz Piotr Wiślicki.

- 5 → Grażyna Pawlak — w latach 1993–1996 główny koordynator projektu Muzeum z ramienia Stowarzyszenia ŻIH, dyrektor Fundacji im. Prof. Mojżesza Schorra.
- 6 → Jan Kulczyk i Piotr Wiślicki.

7

8

9

10

11

7 → Znamienici Darczyńcy spotkali się z prezydentem RP Bronisławem Komorowskim.

8 → Członkowie zespołu wystawy stałej.

9 → Od lewej: Waldemar Dąbrowski, minister kultury i dziedzictwa narodowego prof. Małgorzata Omilanowska, prezydent m.st. Warszawy Hanna Gronkiewicz-Waltz, Piotr Wiślicki podczas koncertu w Teatrze Wielkim — Operze Narodowej.

10 → Ponad 1500 gości uczestniczyło w ceremonii oficjalnego otwarcia Muzeum na placu Bohaterów Getta.

11 → Od lewej: prezydent Bronisław Komorowski, pierwsza dama Izraela Nechama Rivlin i prezydent Izraela Reuven Rivlin, pierwsza dama Anna Komorowska, marszałek senatu Bogdan Borusewicz, premier Ewa Kopacz, prezydent Aleksander Kwaśniewski, przewodniczący Rady Europy Donald Tusk, prezydent m.st. Warszawy Hanna Gronkiewicz-Waltz, minister kultury i dziedzictwa narodowego prof. Małgorzata Omilanowska, przewodniczący SŻIH Piotr Wiślicki, wiceprzewodniczący SŻIH Marian Turski, dyrektor Muzeum Dariusz Stola.

Tysiące gości z całego świata wzięło udział w trzydniowych obchodach Wielkiego Otwarcia Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, których współorganizatorem było Stowarzyszenie ŻIH.

Pierwszego dnia gośćmi otwarcia byli członkowie społeczności żydowskiej z Polski i ze świata. Kolejny dzień dedykowany był darczyńcom kampanii założycielskiej Muzeum prowadzonej przez Stowarzyszenie ŻIH, które było głównym organizatorem tego dnia. Wieczorem odbył się uroczysty koncert w Teatrze Wielkim — Operze Narodowej.

Jednocześnie zespół Stowarzyszenia zadbał o obsługę delegacji darczyńców oraz zagranicznych komitetów podczas oficjalnej uroczystości otwarcia Muzeum POLIN 28 października, w której udział wzięli prezydenci Polski i Izraela, delegacje ze Stanów Zjednoczonych, Kanady, Niemiec i Norwegii oraz kilka tysięcy zaproszonych gości.

12

„W latach wojny partyzanci żydowscy śpiewali pieśń, która potem uchodziła za hymn ruchu oporu. Kończyła się słowami: MIR ZENEN DO. JESTEŚMY TUTAJ!

Ja także, jeden ze społeczności żydowskiej w Polsce, dziś, po wybudowaniu tego Muzeum, mogę za nimi powtórzyć: MIR ZENEN DO. JESTEŚMY TUTAJ! [...] Mój Ojciec, mój Bracie, którzy zostaliście zagazowani — ja, który przeżyłem Auschwitz, chcę powiedzieć Waszym cieniem, cieniem tak jak Wy zamordowanych: MIR ZENEN DO. JESTEŚMY TUTAJ! [...]

Jestem całkowicie przekonany, jestem pewien, że gdy dziś mówię MIR ZENEN DO. JESTEŚMY TUTAJ — usłyszę odzew bardzo wielu wspaniałych ludzi: jesteśmy razem z tobą, jesteśmy razem z wami. To również, a może przede wszystkim, symbolizuje to Muzeum, które otwieramy.”

Marian Turski

13

14

12 → Przewodniczący Rady Muzeum, wiceprzewodniczący zarządu Stowarzyszenia ŻIH Marian Turski.

13 → Od lewej: Marian Turski, prezydent Reuwen Rivlin, prezydent Bronisław Komorowski.

14 → Prezydent Reuwen Rivlin.

15

16

15 → Około 600 dziennikarzy akredytowało się na otwarcie Muzeum, a w mediach zagranicznych ukazało się blisko 1062 przekazów.

17

16 → Marian Turcki oraz Joasia Widła, trzynastoletnia absolwentka szkoły Lauder-Morasha w Warszawie prowadzą gości do wejścia do Muzeum.

17 → Reprezentanci dwóch pokoleń polskich Żydów symbolicznie otworzyli Muzeum.

18

19

20

21

18 → Od prawej: były minister kultury Bogdan Zdrojewski, Hanna Gronkiewicz-Waltz, prezydent Komorowski, prezydent Rivlin wraz z małżonką.

19 → Zygmunt Rolat, Wiktor Markowicz, Tad Taube.

20 → Corinne Evens, Irene Pletka.

21 → Dariusz Stola i Rabin Israel Meir Lau.

22

23

22 → Znamienici Darczyńcy spotkali się pod dachem synagogi z Gwoźdźca z prezydentami Polski i Izraela, gdzie wspólnie wysłuchali śpiewu kantora Yaakova Lemmera. Dach synagogi oraz bima zostały zrekonstruowane przez międzynarodowy zespół historyków, architektów, rzemieślników i artystów, pod kierunkiem Ricka i Laury Brown z Handhouse Studio.

23 → Konferencja prasowa projektantów wystawy stałej, od prawej: Mirosław Nizio, Nizio Design International; Arnaud Dechelle, Event Communications; Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett oraz Piotr Kossobudzki, p.o. rzecznik prasowy Muzeum POLIN.

24

25

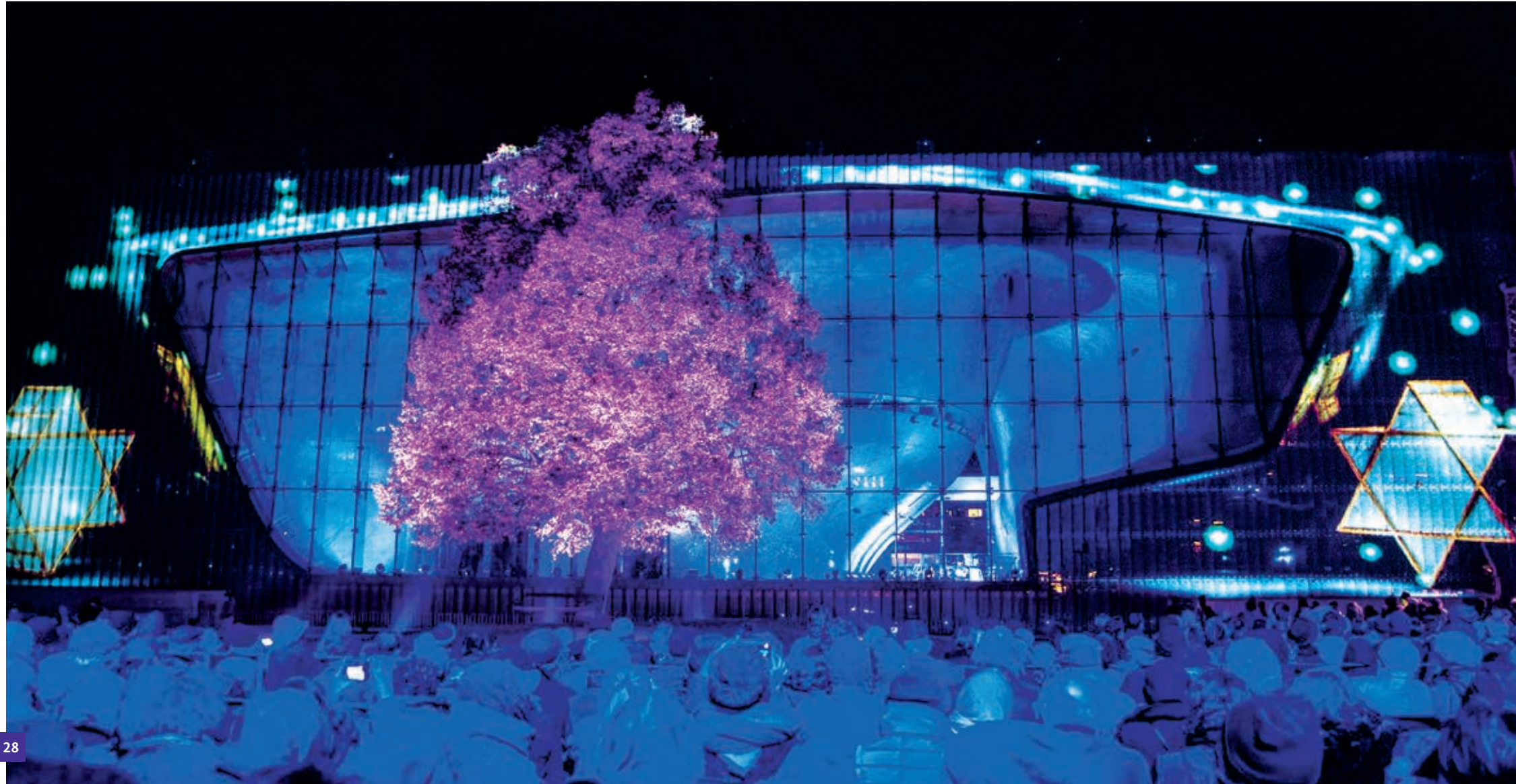
26

24–27 → Wystawa stała została otwarta dla publiczności 28 października wieczorem. Podczas pierwszych dwóch dni po otwarciu odwiedziło ją 15 tysięcy osób.

27

28

28—31 → Podczas Widowiska Wielkiego Otwarcia koncertom towarzyszyły wizualizacje oraz *mapping* przygotowany przez Studio Małgorzaty Szabłowskiej. To wyjątkowe wydarzenie oglądało na żywo 2300 widzów zgromadzonych na skwerze Willy Brandta oraz ponad 25 tysięcy widzów przez internet.

30

29

31

List do twórców wystawy stałej

Szanowni Państwo,

przeszliśmy wspólnie długą drogę. Wy, twórcy naszej wystawy, obdarzyliście nas nie tylko swoją wiedzą, ale też Waszym talentem, kreatywnością i zaangażowaniem.

Nagłówek w „Financial Times” głosił: „Dziś śmiało — zarówno architektonicznie, jak i intelektualnie — nowe muzeum sięga wzrokiem poza Zagładę i składa hołd wspólnemu dziedzictwu”. To hołd złożony Waszemu wkładowi. Wielu chwali tę wystawę za jej głębię intelektualną. Te słowa pochwały są bezpośrednim rezultatem Waszego zaangażowania w prace.

Często powtarzamy, że to muzeum powstawało od środka — najpierw wystawa, później muzeum. To rzadkie, ale właściwe podejście — najpierw pojawiła się opowieść, a wraz z nią zespół. Długotrwałe i intensywne zaangażowanie twórców odróżnia nas od wielu innych projektów muzealnych.

Reakcje na wystawę stałą przekroczyły najśmielsze oczekiwania. Arnie Eisen, rektor Jewish Theological Seminary of America, ujął to najlepiej: „Nierzadko się zdarza, że muzeum nie tylko dokumentuje historię, ale też ją tworzy. Rzadko też powściągliwi zwykle komentatorzy mówią podczas otwierania nowego muzeum, że może ono okazać się źródłem nadziei i dumy, które dadzą impuls do rozwoju całego społeczeństwa”.

Ponad dwadzieścia lat zajęło nam przekształcenie wspaniałej idei w rzeczywistość. Ale cuda się nie zdarzają. Są one wynikiem ciężkiej pracy, poświęcenia i niezachwianej wiary w projekt i siebie nawzajem.

Dokonaliśmy tego razem. Słowa nie mogą wyrazić wdzięczności, jaką czujemy dla Was. Sposób, w jaki historia polskich Żydów jest zaprezentowana na wystawie stałej, przynosi Wam zaszczyt.

Piotr Wiślicki

przewodniczący zarządu Stowarzyszenia
Żydowski Instytut Historyczny

Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett

dyrektor programowy wystawy stałej

Marian Turski

wiceprzewodniczący zarządu Stowarzyszenia
Żydowski Instytut Historyczny,
przewodniczący Rady Muzeum Historii
Żydów Polskich POLIN

Twórcy
wystawy
stałej oraz
darczyńcy
Muzeum
POLIN

Twórcy wystawy stałej

Obecny zarząd SŻIH
Piotr Wiślicki — przewodniczący, Marian Turski — wiceprzewodniczący, Dr Alina Cała, Dr August Grabski — sekretarz, Jan Jagielski — skarbnik, Piotr Rytka-Zandberg, Albert Stankowski, Prof. Feliks Tych

Komisja Rewizyjna
Dr Alina Skibińska, Dr Hanna Węgrzynek, Kalina Gawlas, Olga Zienkiewicz (do X 2013)

Członkowie zarządu SŻIH, 1990–2011
Agnieszka Arnold, Irena Basowska, Prof. Stefan Bergman, Dr Helena Datner, Jakub Ekiert, Michał Friedman, Leon Fuks, Zofia Goliszewska, Daniel Grinberg, Jan Jagielski, Bolesław Janowski, Agnieszka Jarzębowska, Małgorzata Kołakowska-Parzyńska, Maria Lewenthal-Sobótka, Arnold Mostowicz, Feliks Nieznanowski, Adam Rok, Janusz Roszkowski, Piotr Stasiak, Prof. Jerzy Tomaszewski, Marian Turski, Prof. Feliks Tych, Apolonia Umińska, Paweł Wildstein, Piotr Wiślicki, Zofia Zaks, Janina Żurawicka

Rada MHŻP
Marian Turski — przewodniczący
—
Prof. Władysław Bartoszewski, Waldemar Dąbrowski, Corinne Evens, Rafał Grupiński, Prof. Israel Gutman (do VII 2013), Ewa Junczyk-Ziomecka (do VII 2013), Piotr Kadłčik (do VII 2013), Ewa Kawecka-Włodarczak (do VII 2013), Jan Jerzy Kulik (do VII 2013), Wiktor Markowicz, Małgorzata Niezabitowska, Włodzimierz Paszyński, Shana Penn, Zygmunt Rolat, Prof. Adam Daniel Rotfeld, Prof. Henryk Samsonowicz, Prof. Bożena Szaynok, Prof. Janusz Tazbir, Prof. Feliks Tych (do VII 2013), Renata Wiśniewska

Dyrekcja MHŻP
Jerzy Halbersztadt (2005–2011), Agnieszka Rudzińska (2011–2012), Andrzej Cudak (2012–2014), Prof. Dariusz Stola (od 2014)

Zespół SŻIH zarządzający projektem wystawy
Jerzy Halbersztadt (do 2011)
Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett
Alicja Knast
—
Joanna Fikus, Piotr Koral, Dr Renata Piątkowska, Aleksandra Pióro, Sławomir Różański, Robert Supeł, Małgorzata Tarnowska, Marta Wróbel

Zespół SŻIH ds. projektu MHŻP, 1996–1999
Yeshajahu Weinberg
—
Dr Eleonora Bergman, Marjorie Federbush, Prof. Israel Gutman, Jerzy Halbersztadt, Yechiam Halevy, Jacek Nowakowski, Grażyna Pawlak (1993–1996 — główny koordynator projektu MHŻP z ramienia SŻIH), Prof. Feliks Tych

Zespół SŻIH opracowujący generalną koncepcję i narrację wystawy, 1999–2004
Jerzy Halbersztadt
—
Kalina Gawlas, Dr Joanna Nalewajko-Kulikow, Dr Renata Piątkowska, Prof. Michael Steinlauf, Dr Marek Urbański, Prof. Marcin Wodziński, Prof. Andrzej Żbikowski

Zespół naukowców SŻIH przygotowujących wystawę, 2006–2014
Prof. Barbara Kirshenblatt-Gimblett
Prof. Antony Polonsky — główny historyk
Prof. Marcin Wodziński — główny historyk
—
Dr Helena Datner, Prof. Barbara Engelking, Prof. Samuel Kassow, Dr hab. Igor Kąkolewski, Prof. Stanisław Krajewski, Prof. Jacek Leociak, Prof. Adam Teller, Prof. Hanna Zaremska, Prof. David Assaf, Dr Havi Dreifuss, Jakub Petelewicz, Prof. Michael Steinlauf

Zespół kuratorów wystawy SŻIH
Magdalena Dopieralska, Maria Ferenc, Joanna Fikus, Kalina Gawlas, Maciej Gugąła, Judyta Pawlak, Justyna Koszarska-Szulc, Agata Kurek, Justyna Majewska, Michał Majewski, Ewa Małkowska-Bieniek, Anna Mizera, Dr Renata Piątkowska, Olga Pieńkowska, Kamila Radecka-Mikulicz, Agnieszka Reszka, Zuzanna Schnepf-Kołac, Dr Małgorzata Stolarska-Fronia, Dr Tamara Sztyma, Dr Artur Tanikowski, Franciszek Zakrzewski

Zespół SŻIH ds. produkcji wystawy
Alicja Knast, Sławomir Różański, Robert Supeł
—
Łukasz Adamski, Maksymilian Berkowicz, Andrzej Daniluk, Piotr Dębski, Arkadiusz Dybel, Magdalena Górecka, Włodzimierz Górka, Jan Grądzki, Jakub Krowicki, Larysa Kwapisz, Michał Martosz, Wojciech Pazik, Justyna Połog, Magdalena Prokopowicz, Michał Sarniak, Włodzimierz Stopa, Agnieszka Szling, Piotr Zieliński

Administracja SŻIH
Małgorzata Tarnowska
—
Monika Chrzanowska, Ligia Dworakowska, Daria Górka, Weronika Olędzka, Grażyna Stolarczyk, Judyta Włodarska

Osoby kierujące pozyskiwaniem funduszy w ramach kampanii założycielskiej Muzeum POLIN w latach 1993–2014
Grażyna Pawlak, Jerzy Halbersztadt, Ewa Junczyk-Ziomecka, Ewa Wierzyńska, Marta Wróbel

Fundraising SŻIH
Marta Wróbel
—
Maciej Bulanda, Natalia Czarkowska, Bartosz Dymarek, Elżbieta Kossowska

Projektanci
—
Arnaud Dechelle, Steve Lumby, Kathy Jones, Steve Simons, Lucy Carruthers, Philip Greene, Jenny Morrow, Antonio Porto, Dan Savage, Sophie Smith

Event Communications
Celestine Phelan, James Alexander
—
Arnaud Dechelle, Steve Lumby, Kathy Jones, Steve Simons, Lucy Carruthers, Philip Greene, Jenny Morrow, Antonio Porto, Dan Savage, Sophie Smith

Nizio Design International
Mirosław Nizio
—
Bartłomiej Terlikowski, Darek Polak, Łukasz Bałut, Piotr Antonów, Martyn Kramek, Tomasz Leśniak, Daria Matczuk, Marcin Mikołajczyk, Wiktor Podgórski, Jędrzej Skajster, Katarzyna Okraszewska, Natalia Romnik

180heartbeats + JUNG v. MATT i Bad Design
Las i Post'89

Handshouse Studio — Laura i Rick Brown
„Gwoździec Re!konstrukcja”

Generalny wykonawca
Nizio Design International

Zawartość multimediiów
Clos Brothers SA / Fabryka Dźwięków Różnych FDR Studio s.c. / Newborn Sp. z o.o. / Sonica Studio Sp. z o.o. / Sławomir Grünberg i Katka Reszke-Grünberg / Judit Frigyesi/ Joshua Waletzky

Firmy, które wykonały kopie i/lub obiekty
MUSEA Łukasz Smutek / HaftArt. Julia Drozd-Podbielska / Piotr M. Zalewski / Gringoo. Architektura Krajobrazu / Monument Service

Współpracownicy, eksperci, konsultanci
Prof. Monika Adamczyk-Garbowska, Prof. Gur Alroey, Prof. David Assaf, Michael Aylward, Prof. Gershon Bacon, Zachary M. Baker, Dr Tadeusz Baranowski, Prof. Haya Bar-Itzhak, Prof. Avriel Bar-Levav, Prof. Israel Bartal, Prof. Władysław Bartoszewski, Jean Baumgarten, Magdalena Bendowska, Maya Benton, Prof. Grzegorz Berendt, Dr Eleonora Bergman, Prof. Dov Ber-Kerler, Krzysztof Bielawski, Prof. Daniel Blatman, Prof. Włodzimierz Borodziej, Susan Braunstein, Prof. Christopher R. Browning, Prof. J. H. Chajes, Prof. Andrzej Chwalba, Dr Marta Ciesielska, Dr Maria Cieśla, Nawojka Cieślińska-Lobkowicz, Prof. Richard I. Cohen, Stephanie Comfort, Prof. Joseph Davis, Batia Donner, Dr Havi Dreifuss, Stanley Diamond, Dr hab. Jan Doktor, Tomasz Duda, Prof. Glenn Dynner, Dr Alla Efimova, Prof. John Efron, Prof. Marc Michael Epstein, Dr Shifra Epstein, Morris M. Faierstein, Raye Farr, Krysia Fisher, Chuck Fishman, Dr Gila Flam, Prof. Edward Fram, Prof. Ken Frieden, Prof. Andrzej Friszke, Prof. Judit Frigyesi, Prof. Stefan Gąsiorowski, Jan Gebert, Dr Aleksandra Geller, Prof. Ewa Geller, Uriel Gellman, Dr Haim Gertner, Dr Beata Gladys-Schulman, Ilana Goldberg, Dr Batsheva Goldman-Ida, Prof. Mateusz Goliński, Dr Dobrochna Gorlińska, Prof. Itzik Gottesman,

Orit Shaham Gover, Prof. Jan Grabowski, Jan Grądzki, Leo Greenbaum, Regina Gromacka, Samuel Gruber, Anka Grupińska, Prof. Francois Guesnet, Prof. Israel Gutman, Prof. Nancy Hechinger, Brad Sabin Hill, Prof. Avner Holtzman, Prof. Gershon Hundert, Agnieszka Ilwicka, Yehudit Inber, Prof. Jack Jacobs, Jan Jagielski, Dr Agnieszka Jagodzińska, Prof. Jerzy Jedlicki, Dr Felicitas Jelinek-Heimann, Lidia Jerkiewicz, Aaron Cohen Jesse, Dr Nina Kancewicz-Hoffman, Dr Dovid Katz, Prof. Adam Kaźmierczyk, Aviva Kempner, Dr Kamil Kijek, Dr Artur Kiron, Dr Benzion Klibansky, Dr Michał Komar, Tomasz Krakowski, Dr Ariela Krasney, Prof. Bogusław Krasnowolski, Monika Krawczyk, Dr Sergey Kravtsov, Dr Cilly Kugelmann, Prof. Anna Landau-Czajka, Aaron Lansky, Steven Lasky, Prof. Erica Lehrer, Alice Lev, Prof. Krzysztof Lewalski, Dr hab. Dariusz Libionka, Abraham Lichtenbaum, Dr Joanna Lisek, Dr Hanno Loewy, Prof. Paweł Maciejko, Catherine Madsen, Prof. Shulamit Magnus, Prof. Vivien Mann, Dr Sean Martin, Dr Yaakov Mazor, Prof. Joanna Michlic, Dr Dan Michman, Prof. Magdalena Micińska, Krista Miranda, Chana Mlotek, Fruma Moher, Dr Joanna Nalewajko-Kulikow, Jamie Nathan, Prof. Marian Nestle, Prof. Hankus Netzky, Roberta Newman, Anna Nowak, Dr Rafał Pankowski, Chana Pollack, Katarzyna Połujan, Prof. Eddy Portnoy, Sharon Pucker Rivo, Andrzej Rataj, Marla Raucher Osborn, Prof. Shimon Redlich, Eli Rosenblatt, Prof. David Roskies, Prof. Moshe Rosman, Rachel L. Rothstein, Prof. Robert Rothstein, Dr Sandra Carla Rozental, Prof. Joel E. Rubin, John Rubin, Dr Noga Rubin, Prof. Szymon Rudnicki, Prof. Magdalena Ruta, Prof. Shalom Sabar, Prof. Gabriella Safran, Prof. Henryk Samsonowicz, Dr Nahma Sandrow, Henry Sapoznik, Prof. Jonathan Sarna, Pietro Scalia, Rabin Michael Schudrich, Jerry Schwarzbard, Alan Scop, Dr Suzanne Seriff, Edward Serotta, Prof. Jeffrey Shandler, Dr Lyudmila Sholokhova, Dr Witold Sienkiewicz, Magdalena Sieramska, Laurence Sigal, Eric Silberman, Duvid Singer, Prof. Nancy Sinkoff, Lorin Sklamberg, Zuzanna Solakiewicz, Dr Francesco Spagnolo, Prof. Shaul Stampfer, Kristin Standaert, Prof. Eliyahu Stern, Prof. Dariusz Stola, Jarosław Suproniuk, Prof. Bożena Szaynok, Dr Anikó Szűcs, Evelyn Tauben, Prof. Janusz Tazbir, Prof. Magdalena Teter, Prof. Jerzy Tomaszewski, Prof. Andrzej Trzciński, Prof. Chava Turniansky, Irvin Ungar, Prof. Scott Ury, Prof. Jeffrey Veidlinger, Marek Web, Pamela Weisberger, Prof. Keith Weiser, Dr Piotr Weiser, Prof. Chava Weissler, Jacob Weitzner, Bret Werb, Paweł Weszpiński, Prof. Wacław Wierzbieniec, Prof. Jacek Wijaczka, Prof. Ruth Wisse, Roman Włodek, Prof. Elliott R. Wolfson, Cary and Yari Wolinsky, Prof. Bracha Yaniv, Dr Maciej Zaremba, Dr hab. Marcin Zaremba, Prof. Andrzej Żbikowski, Dr hab. Jolanta Żyndul
--

Redaktorzy, korektorzy, tłumacze
Prof. Gershon Bacon, Małgorzata Bakalarz, Mark Bence, Noah Benjamin Bickart, Mirjam Boehm, Matthew Chambers, Jan Chodakowski, Anna Ciałowicz, Matthew Day, Dariusz Dekiert, Prof. Ewa Geller, Jerzy Giebułtowski, Regina Gromacka, Lidia Jerkiewicz, Bill Johnston, Józef Kijek, Tristan Korecki, Anne Kuka, Dr Joanna Lisek, Alan Lockwood, Dr Joanna Nalewajko-Kulikow, Dr Monika Polit, Joyce Rappaport, Anna Rozenfeld, Dr Magdalena Ruta, Dr Jolanta Skrunda, Barry Smerin, Magdalena Sommer, Sarah Silberstein Swartz, Andrew Szkuta, Anna Szyba, Dr Karolina Szymaniak, Tirgum.pl, Dominik Wódz, Witold Wrzosiński

Osoby prywatne i instytucje, które wypożyczyły obiekty

Andrzej Bieńkowski, Rene Braginsky, Marian Feldman, Małgorzata Jarońska Krzysztof Musiał, Tomasz Najder, Małgorzata Niezabitowska, Tomasz Tomaszewski, Anna i Piotr Voelkel, Marcin Wodziński

—

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu / Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi / Fundacja Signum, Poznań / Muzeum w Chrzanowie im. Ireny i Mieczysława Mazarakich / Muzeum Kolejnictwa w Warszawie / Muzeum Miedzi w Legnicy / Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym / Muzeum Narodowe w Krakowie / Muzeum Narodowe w Warszawie / Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu / Muzeum Niepodległości w Warszawie / Muzeum Powstania Warszawskiego / Muzeum Sztuki w Łodzi / Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie / Muzeum Zamek Górków w Szamotułach / Muzeum Zamojskich w Kozłowce / Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze / Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie / Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny / YIVO Institute for Jewish Research, Nowy Jork / Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa

Instytucje, które udzieliły licencji na wykorzystanie reprodukcji

Agencja fotograficzna East News Poland, Warszawa / Agencja fotograficzna FotoChannels, Warszawa / Agencja fotograficzna Ullstein Bild, Berlin / Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie / American Jewish Joint Distribution Committee, Nowy Jork / Archidiecezja Gnieźnieńska / Archivio Scala, Florencja / Archivio storico della comunità ebraica di Mantova / Archiwum Akt Nowych, Warszawa / Archiwum Diecezjalne w Płocku / Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie / Archiwum i Biblioteka Krakowskiej Kapituły Katedralnej / Archiwum i Biblioteka oo. Karmelitów na Piasku, Kraków / Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie / Archiwum Narodowe w Krakowie / Archiwum Państwowe m.st. Warszawy / Archiwum Państwowe w Częstochowie / Archiwum Państwowe w Gdańsku / Archiwum Państwowe w Katowicach / Archiwum Państwowe w Kielcach / Archiwum Państwowe w Lublinie / Archiwum Państwowe w Łodzi / Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim / Archiwum Państwowe w Płocku / Archiwum Państwowe w Poznaniu / Archiwum Państwowe w Przemyślu / Archiwum Państwowe w Radomiu / Archiwum Państwowe w Siedlcach / Archiwum Państwowe we Włocławku / Archiwum Polskiej Akademii Nauk / Archiwum Polskiej Prowincji oo. Dominikanów w Krakowie / Archiwum „Słowa Żydowskiego” / Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego / Auswärtiges Amt — Benutzung des Politischen Archivs, Berlin / Bayerische Staatsbibliothek, Monachium / BE&W Agencja Fotograficzna, Warszawa / Beit Hatfutsot Museum of the Jewish People, Tel Awiw / Ben Uri Gallery, Londyn / Berliner Stadtbibliothek / Białoruskie Państwowe Muzeum Sztuki, Mińsk / Biblioteka Ambrosiana, Mediolan / Biblioteca Comunale di Montalcino / Biblioteca Palatina / Biblioteca Universitaria di Bologna / Biblioteka Główna Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie / Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej / Biblioteka Jagiellońska, Kraków / Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk / Biblioteka Książąt Czartoryskich, Kraków / Biblioteka im. Włodzimierza Medema, Paryż / Biblioteka Narodowa, Warszawa / Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie / Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy / Biblioteka Sejmowa, Warszawa /

Biblioteka Śląska, Katowice / Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk / Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu / Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu / Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie / Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego / Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego / Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu / Bildarchiv Foto Marburg, Bildindex der Kunst und Architektur / Bildarchiv Hamburg In der Kulturbehörde / Bildarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin / Bodleian Library, Oksford / British Library, Londyn / Bundesarchiv, Berlin / Center „Petersburg Judaica” / Central Archives for the History of the Jewish People, Jerozolima / Central Chabad Lubavitch Library, Nowy Jork / Central Zionist Archives, Jerozolima / Centrale Bibliotheek Universiteit Gent / Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa / Centralne Archiwum Wojskowe, Warszawa / Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi / Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie / Chicago Tribune / Eretz Israel Museum, Tel Awiw / Fédération nationale des déportés et internés résistants et patriots, Paryż / Filmoteka Narodowa, Warszawa / Finnish National Board of Antiquities, Helsinki / FORUM Polska Agencja Fotografów, Warszawa / Fundacja Archeologia Fotografii, Warszawa / Fundacja Książąt Czartoryskich, Kraków / Fundacja Pogranicze w Sejnach / Fundacja Signum, Poznań / Fundacja Shalom, Warszawa / Gedenkstätte Haus der Wannsee-Konferenz, Berlin / Ghetto Fighters' House LochamejHaGeta'ot / Gimpel Fils Gallery, Londyn / Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie / Gmina Wyznaniowa Żydowska we Wrocławiu / Goethe-Institut w Warszawie / Gross Family Collection, Tel Awiw / Handshouse Studio, Norwell Massachusetts / Hebrew University of Jerusalem / Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung, Marburg / Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa / Instytut Historii PAN, Warszawa / Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa / Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie / Instytut Sztuki PAN, Warszawa / Israel State Archive, Jerozolima / Jewish Holocaust Centre, Melbourne / Keith Lipert Gallery, Nowy Jork / Kościół Bożego Ciała w Krakowie / Kościół Dominikanów w Lublinie / Kościół św. Andrzeja Świerada i św. Benedykta w Tropiu / Kościół św. Bernardyna w Krakowie / Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej i św. Małgorzaty w Krakowie / Kościół św. Pawła w Sandomierzu / Krigsarkivet Sztokholm / Kurpfälzisches Museum der Stadt Heidelberg / Landesarchiv Berlin — Preußischer Kulturbesitz / Landeshauptarchiv Koblenz / Landeskirchliches Archiv Bielefeld / Library of Congress, Waszyngton / London Jewish Cultural Centre / London Metropolitan University / Lwowska Galeria Sztuki / Maatikei Ha-Shemuah Institute of Jerusalem / Max-Planck-Institut für Wissenschaftsgeschichte, Berlin / McGill University, Montreal / Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie / Municipal Historical Archives of Tel Aviv / Musée d'art et d'histoire du Judaïsme, Paryż / Musée national des châteaux de Versailles et de Trianon, Wersal / Musei Vaticani / Museum — Schloss Schönbrunn, Wiedeń / Muzeum Archidiecezjalne w Gnieźnie / Muzeum Dawnego Kupiectwa w Świdnicy / Muzeum Diecezjalne w Pelplinie / Muzeum Diecezjalne w Płocku / Muzeum Emigracji w Gdyni / Muzeum Etnografii i Przemysłu Artystycznego we Lwowie / Muzeum Historii Fotografii w Krakowie / Muzeum Historii Katowic / Muzeum Historii Miasta Poznania (oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu) / Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie / Muzeum Historyczne

Miasta Krakowa / Muzeum Historyczne Miasta Gdańska / Muzeum Historyczne we Lwowie / Muzeum im. Przytkowskich w Jędrzejowie / Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze / Muzeum Karykatury im. Eryka Lipińskiego w Warszawie / Muzeum Kolejnictwa w Warszawie / Muzeum Literatury w Warszawie / Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim / Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie / Muzeum Miasta Łodzi / Muzeum Miejskie Wrocławia / Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym / Muzeum Narodowe w Kielcach / Muzeum Narodowe w Krakowie / Muzeum Narodowe w Poznaniu / Muzeum Narodowe w Warszawie / Muzeum Niepodległości w Poznaniu / Muzeum Niepodległości w Warszawie / Muzeum Okręgowe w Lesznie / Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu / Muzeum Okręgowe w Pile / Muzeum Okręgowe w Rzeszowie / Muzeum Plakatu w Wilanowie / Muzeum Polskie w Rapperswilu / Muzeum Powstania Warszawskiego / Muzeum Regionalne im. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim / Muzeum Regionalne w Radomsku / Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie / Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie / Muzeum Sztuki w Łodzi / Muzeum Teatralne w Warszawie / Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi / Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego / Muzeum Warszawy / Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie / Muzeum Zamojskie w Zamościu / Muzeum Zamojskich w Kozłowce / Muzeum Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju / Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze / Narodowe Archiwum Cyfrowe / National Archives and Records Administration (NARA) Waszyngton / National Library of Israel, Jerozolima / Netherlands Institute for Sound and Vision, Hilversum / Neue Pinakothek, Monachium / Neue Synagoge Berlin — Centrum Judaicum / New York Public Library / Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen / Österreichische Nationalbibliothek, Wiedeń / Österreichisches Staatsarchiv, Wiedeń / Ośrodek Karta, Warszawa / Państwowa Galeria Trietiaowska, Moskwa / Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie / Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu / Państwowe Muzeum Ermitażu, Petersburg / Państwowe Muzeum na Majdanku / Paul V. Galvin Library Illinois Institute of Technology, Chicago / Podkarpacka Biblioteka Cyfrowa / Polska Agencja Prasowa / Polska Akademia Nauk, Warszawa / Polska Akademia Umiejętności, Kraków / Polskie Radio / Rada Miasta Krakowa / Rosyjska Biblioteka Narodowa, Petersburg / Rossijskij gosudarstwennyj archiw kinofotodokumentow, Krasnogorsk / Rzymsko-Katolicka Parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Szczepanowie / Sächsische Landesbibliothek — Staats- und Universitätsbibliothek Dresden / Staatliche Museen zu Berlin — Preußischer Kulturbesitz / Stadtarchiv Nürnberg / Stadtgeschichtliches Museum Leipzig / Stadtmuseum Berlin / Stanford University Library / Steven Spielberg Digital Yiddish Library / Steven Spielberg Jewish Film Archive, Jerozolima / Stiftung Preußischer Kulturbesitz, Berlin / Tamiment Library & Robert F. Wagner Labor Archives New York University / Tate Modern, Londyn / Tel Aviv Museum of Art / Tel Aviv University / The Granger Collection, Nowy Jork / The Hoover Institution on War Revolution and Peace, Uniwersytet Stanforda / The Institute of Photography Nowy Jork / The Israel Museum, Jerozolima / The Jewish Daily Forward, Nowy Jork / The Jewish Museum, Londyn / The Jewish Museum, Nowy Jork / The Jewish Theological Seminary, Nowy Jork / The Magnes

Collection of Jewish Art and Life, Berkeley / The Massuah Institute for the Study of the Holocaust / The National Center for Jewish Films Brandeis University / The Schocken Institute for Jewish Research, Jerozolima / Towarzystwo Naukowe Płockie / Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Oddział w Warszawie / Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce / Trockie Muzeum Historyczne / Telewizja Polska / United States Holocaust Memorial Museum, Waszyngton / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu / Uniwersytet Wrocławski / Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg, Frankfurt nad Menem / Universitätsbibliothek Regensburg / Universitätsbibliothek Rostock / University of Illinois Press Chicago / Universitätsbibliothek, Uppsala / Victoria and Albert Museum, Londyn / Wellcome Images, Londyn / Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt / Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych, Warszawa / Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Heronima Łopacińskiego w Lublinie / Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa / Yad Vashem, Jerozolima / Yeshiva University Museum Nowy Jork / YIVO Institute for Jewish Research, Nowy Jork / Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław / Zamek Królewski na Wawelu — Państwowe Zbiory Sztuki, Kraków / Zamek Królewski w Warszawie — Pomnik Historii i Kultury Narodowej / Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa

Osoby prywatne, które udzieliły licencji na wykorzystanie reprodukcji

Jarosław Abramow-Newerly, Sinai Aleksandrowicz, Waldemar Baraniewski, Garry Bart, Noemi Bażanowska, Zvi Bergman, Hanna Bersella, Łukasz Biedka, Andrzej Bieńkowski, Toby Blum, Alicja Cała, Jakub Celnikier, Elżbieta Chojna, Erazm Ciołek, Stephanie Comfort, Helena Datner, Lilia Degany-Emden, Wilhelm Dichter, Barbara Dynak, Michael Edelman, Adam Erdberg, Claudia Erdhaim, Zvi Eshed, Tamar Eshel, Malka Fisz, Szymon Fisz, Krystyna Flato, Przemysław Gasztold-Seń, Franciszek Gecht, Joanna Gomułka, William Gross, Yaakov Gross, Yoram Gross, Henryk Grynberg, Józef Halperin, Michał Hochberg, Agnieszka Jagodzińska, Rudolf Jaworski, Marek Karewicz, Selina Kayman Joseph, Jakub Kirschbraun, Barbara Kirshenblatt-Gimblett, Róża Klajman, Bogusława Kotula, Stanisław i Monika Krajewscy, Róża Król, Lili Kukawka, Wera Lechtmann, Rodzina Lernerów, Tomasz Lerski, Joanna Lisek, Jan Lissowski, Fred Luvall, Mike Marvis, Marian Marzyński, Robert Masznic, Rachel Meisler, Steven Montag, Tomasz Najder, Robert Nowacki, Halina Oberländer, Joanna Olczak-Roniker, Uri Orlew, Radosław Ostrowicz, Elisheva Patt, Benjamin E. Perl, Marta Petrusiewicz, Olga Płońska, Eddie Portnoy, Marcin Pryt, Henryk Robak, Jehoshua Rotfarb, Rickard Rozenberg, Gustaw Russ, Rodzina Ryneckich, Stany Zjednoczone, Lidia Sajeńczuk-Janczyk, Józef Sauerteig, Leon Sfar, Daniel Słomka, Marek Sosenko, Ira Srole, Piotr Stanisławski, Jacek Strzałkowski, Tamara Sztyma, Alina Świdnikowska, Tadeusz Święcicki, Tomasz Tomaszewski, Elżbieta Turlejska, Agata Tuszyńska, Jerzy Tworzywicz, Krzysztof Urbański, Roman Wachs, Barbara Weigl, Steven Weiss, Piotr Wiślicki, Tomasz Wiśniewski, Rafał Witkowski, Marcin Wodziński, Ewa Yerushalmi, Roman Zachs, Maciej Zaremba, Jacek Antoni Zieliński, Marek Zieliński, Krystyna Żywulska

Darczyńcy Kampanii Założycielskiej Muzeum Historii Żydów Polskich prowadzonej w latach 1993–2014 przez Stowarzyszenie ŻIH w Polsce

Założyciele Muzeum

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

—
Miasto st. Warszawa

—
Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny w Polsce, dzięki darczyńcom z całego świata

Darczyńcy założyciele

Monika i Wiktor Markowicz, Zygmunt Rolat, Hon. Tad Taube

Pierwszy darczyńca

Ronald S. Lauder

Znamienici Darczyńcy

Koret Foundation / Jan Kulczyk w imieniu Kulczyk Holding / Zygmunt Rolat / Taube Family Foundation / William K. Bowes, Jr. Foundation / Rodzina Parasol oraz The Parasol Foundation / Monika i Wiktor Markowicz / Irene Kronhill Pletka oraz The Kronhill Pletka Foundation / Tomek Ulatowski oraz Carmit i Ygal Ozechov / Janette i Aleksander Goldberg / Foundation for Polish-German Cooperation / Conference on Jewish Material Claims Against Germany / Rodziny Oliwenstein i Radzyminski / The Neubauer Family Foundation w imieniu Miles'a Lermana / The David Berg Foundation / Theodore Henry i Frances Koshland Geballe / Rodzina Hellman / Fundacja Rodziny Nissenbaumów / Orange Polska / Klara i Larry A. Silverstein / Helen Tramiel z d. Goldgrub i Jack Tramiel d. Trzmiel / Federal Republic of Germany / Kingdom of Norway

Darczyńcy

Eric A. Benhamou / Michael i Bonnie Berkowicz* / Maurice i Danièle Bidermann oraz rodzina Prywes / Boeing / The Friend Family Foundation w imieniu Eugene i Elinor Friend / Fundacja Ryszarda Krauze oraz Prokom Investments / Fundacja Przezorność w imieniu Prudential / Joseph Gottdenker z rodziną / KPMG w Polsce / Linda Law i James 'Skip' Law / MZ Foundation / Małgorzata i Andrzej Rojek z rodziną / Rothschild Foundation 'Hanadiv' Europe / Weil, Gotshal & Manges*

Współtwórcy

H. J. van Abbe / The Louis and Anne Abrons Foundation / Yaron Bruckner / John i Jill Freidenrich / John A. i Cynthia Fry Gunn / Gregory J. i Sally U. Hartman / Instytut Adama Mickiewicza / Franklin i Catherine Johnson / Cathy i Jim Koshland / Stephen i Elizabeth Ann Kusmierczak / The Ronald S. Lauder Foundation / Rodzina Louis-Dreyfus / George i Judy Marcus / Ministerstwo Spraw Zagranicznych / PKN ORLEN / Polonia Aid Foundation Trust / Harry i Carol Saal / Stuart i Josie Schiff / Julia i Stanley Skalka / Jerzy Starak / Roselyne Chroman Swig / Ingrid Tauber Philanthropic

Fund / Susan Wojcicki i Dennis Troper / Zygmunt Zaleski Foundation / Zell Family Foundation

Partnerzy

American International Group / ARC Interiors* / Samantha i Yitzhack Asulin / Ballinger Capital / Bank BISE* / Bank BPH / Bank Gospodarstwa Krajowego / Bauder / Barbara i Harold Beznos / Bird & Bird* / Jerry 'Jerzy' i Maria Brenholz / Michael Brin i Eugenia Brin / Fay i Julian Busgang / Centrum LIM / Rodzina Cieszyński oraz Teshinsky Family Foundation / Clifford Chance* / The CME Group Foundation w imieniu Leo i Betty Melamed / Phyllis Cook / DALKIA Polska / DeBenedetti Majewski Szczeciński* / Deutsche Bank / DLA Piper / European Jewish Fund / Eurozet / Fiona i Ronnie Fattal / Fédération des Sociétés Juives de France / Fidelity Charitable Gift Fund / Fonds Harevim /

Fundacja Dać Szansę / Fundacja Edukacja dla Demokracji / Fundacja Kronenberga przy Citi Handlowy / Fundacja Pamięć, Odpowiedzialność, Przyszłość / Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji / Globe Trade Centre / David i Debbie Goldman / The Goldrich Family Foundation / Nita i Bob Hirsch Family Foundation / HOCHTIEF Development Poland / HOCHTIEF Polska / IKEA / International Holocaust Remembrance Alliance / Jewish Community Foundation of Los Angeles / Kancelaria GESSEL* / Kancelaria Prezesa Rady Ministrów / Konrad-Adenauer-Stiftung / Kraft Foods / Królestwo Niderlandów / Lucille i Henry Libicki / Caroline Fromm Lurie i Brian Lurie / MaxData* / Noel Meller / Ministerstwo Edukacji Narodowej / Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej / Multimedia Polska / Henryk Orfinger / Edward Phillips / Anna Podniewska / Polkomtel / Polskie Linie Lotnicze LOT* / Przybora Zaniewski Ltd.* / PwC* / Ray Carriers w imieniu Clipper Shipping / Robinski & Associates / Marek Roefler z rodziną / Magda i Krzysztof A. Rozen / Stuart i Lois Rubenstein / Albert i Sylvia Safer w imieniu Henry'ego i Helen Starkman Newman / Sidney P. Samuels / Alan M. i Carol Silberstein / Stephen i Elsa Solender / Daniel Szor / Teatr Wielki-Opera Narodowa* / Trust for Mutual Understanding / Rami Ungar / Piotr Wiślicki z rodziną / Esther i Stanley Wojcicki / Lori i Alan Zekelman

Komitety Wspierające Muzeum

Polski Komitet Wspierania Muzeum (przewodniczący: Marcin Świąćicki)
Północnoamerykański Komitet Wspierania Muzeum (współprzewodniczący: Wiktor Markowicz i Zygmunt Rolat)
Europejski Komitet Wspierania Muzeum (przewodnicząca: Corinne Evens)
Niemiecki Komitet Wspierania Muzeum (przewodniczący: Dr Marcus Meckel)
Brytyjski Komitet Wspierania Muzeum (współprzewodniczący: Shanie Ross i Jan Chodakowski)
Kanadyjski Komitet Wspierania Muzeum (przewodniczący: Peter Jassem)
Szwedzki Komitet Wspierania Muzeum (współprzewodniczący: Jackie Jakubowski i Marta Prochwicz)
Izraelski Komitet Wspierania Muzeum (przewodniczący: Prof. Hanoch Gutfreund)
Holenderski Komitet Wspierania Muzeum (przewodniczący: Hans Bax)
Belgijski Komitet Wspierania Muzeum (przewodnicząca: Aviva Abelew)

* wsparcie w formie rzeczowej oraz usług *pro bono*

Autorzy fotografii:

Zdjęcie na okładce: Dominik Gniewek — www.szablowskastudio.com

Laura Brown, Rick Brown, Maciej Bulanda, Andrzej Daniluk,
Charles Dharapak/Associated Press Photo, Darek Golik,
Rafał Grunt, Andrzej Iwanczuk/SARP, Ewa Junczyk-Ziomecka,
Barbara Kirshenblatt-Gimblett, Erika Koop, Celestyna Król,
Wojciech Kryński, PAP/Paweł Kula, Marta Kuśmierz, Kevin
Lamarque/Reuters/Forum, Marek Łoś, MarFilm, Danuta Matloch,
Franciszek Mazur, Jarosław Mazurek/Teatr Wielki — Opera
Narodowa, Aleksandra Nałęcz-Jawecka, Jakub Nowotyński, PAP,
Grażyna Pawlak, Eliza Radzikowska-Białobrzewska/Kancelaria
Prezydenta RP, Katka Reszke-Grünberg, Krzysztof Słomka/AtWork,
Magdalena Starowieyska, Taube Foundation for Jewish Life &
Culture, United States Holocaust Memorial Museum,
Ewa Wierzyńska, Joe Woolhead, Marta Wróbel.

Staraliśmy się dotrzeć do Autorów wszystkich fotografii.
Jeśli kogoś pominęliśmy, prosimy o kontakt.

Projekt graficzny i skład:

to/studio

Produkcja:

Dział Rozwoju Stowarzyszenia ŻIH

—
Marta Wróbel
Maciej Bulanda
Natalia Czarkowska
Bartosz Dymarek
Elżbieta Kossowska

**Płyta dołączona do Raportu jest jego częścią i nie może być
kopiowana, sprzedawana oraz dystrybuowana oddzielnie.**

Stowarzyszenie
Żydowski
Instytut
Historyczny
w Polsce

ul. Tłomackie 3/5
00-090 Warszawa
Tel. +48 22 827 92 21 wew. 108
Fax. +48 22 827 92 25
E-mail: biuro@szih.org.pl
www.szih.org.pl